48ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1015 Կ. ՊՈԼԻՍ ՇԱԲԱԹ 13/26 ՀՈԿՏԵՄԲՐԻ 1904 17 ՇԱՊԱՆ 1322 — 13 ԹԷՇԻՐԻՆԸ ԷՎՎԷԼ 1320

Journal Arménien
MANZOUMÉ-I-EFKIAR
Grand' Rue de la S-Porte,
CONSTANTINOPLE

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ
ՋՐԻՒ Կ'ՈՒՂՂՈՒԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
18, Հաղ Ալի մահալէսի, 38

Խմբագրութեան ուղղուած խնդիրներ կը լին որուր.

Մանզումէի Էֆքեար

ՀԱՅԱԳԻՏԵՐԻՔ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

منظومهٔ افکار
ارمنیجه یوی وسیاسی غزته‌در
صاحب امتیازی : ارماسی فرید
اداره خانه‌سی : باب عالی جاده‌سنده ۳۸ نمره‌لی خانه‌در

ԲԱԺԱՆԵՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

	Ցարեկան	Վեցամսեայ
Պոլսոյ համար	80 ղրշ.	50 ղրշ.
Դուռսանդիրաց համար	108 »	60 »
Արտասահմանի համար	25 ֆր.	13 ֆր.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար, տողը 5 ղրուշ.
Մէկ ամսուան աւելի ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմաններ.

10 ՓԱՐԱ — ՊԱՏԵՂԵԱԼԱՊԷՍ "ՄԱՆԶՈՒՄԷ„ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ — 10 ՓԱՐԱ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ԴԷՊՔ ՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԲԱՑՈՒՄ ԳՈՆԻԱ-ԷՐԷՅԼԻ ԳԻԾԻՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐ ԳՈՆԻԱՅԻ ՎԻԼԱՅԷԹԻՆ

ՄԵԾԱՄԵԾ ԱՐԴԻՒՆՔ ՊՈԼՍՈՅ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻՆ ՀԱՄԱՐ

Թուրքիոյ տնտեսական կեանքին մէջ կարեւոր ու օգտակար դէպքեր իրարու կը յաջորդին։ Հիճազի երկաթուղիին Դամասկոս-Մեքքա գիծին բացման ու այդ առթիւ եղած նկարագրութիւններուն ու խորհրդածութեանց տպաւորութիւնը չանցած, այսօր բախտը կ'ունենանք վայելելու բացումը Պաղտատի երկաթուղիին Գոնիա-Էրէյլի գիծին, որ շատ քիչ ժամանակի մէջ յաջողութեամբ աւարտած հանրային հսկայ ձեռնարկի մը մէկ մասն է։

Քսկիշէհիր-Գոնիայի գիծէն 288 քիլոմէթր երկաթուղի կար արդէն Գոնիայի վիլայէթին կիսուն մէջ։ Այս նոր բացուած գիծով, որ 200 քիլոմէթր է, ամբողջ վիլայէթը օժտուեցաւ երկաթուղիով։ Այժմ Գոնիա ունի 488 քիլոմէթր երկաթուղի։

Գոնիայի վիլայէթը մեծապէս օգտուեցաւ իր ցարդ ունեցած 288 քիլոմէթր երկաթուղիէն։ Շնորհիւ անոր՝ հաղորդակցութիւնը դիւրացան, ժամանակի ու ծախսոյ մէջ խնայողութիւններ եղան, երկրագործական արտադրութիւնը կրկնապատկուեցաւ, վերջապէս այս վիլայէթը հետզհետէ զարգացաւ նիւթապէս և բարոյապէս։ Ու այդ արդիւնքներէն օ՛չ նուազ օգտուեցաւ նաեւ մեր Պոլսոյ առեւտրական հրապարակը։ Էրէյլիի նոր գիծը բնականաբար նոյնքան արդիւնաւոր պիտի ըլլայ վիլայէթին այդ մասին, ինչպէս նաեւ Պոլսոյ վաճառականութեան։ Հոն՝ երկրագործութիւնը պիտի ծաղկի, առեւտրական գործառնութիւնը պիտի չանայն և որպէս զի ի հարկին մեր առեւտրականները կարենան լիովին օգտուիլ անոնցմէ, անհրաժեշտ սեպեցինք այս վիլայէթին տնտեսական նկարագրին վրայ մանրամասն տեղեկութիւններ տալ։

* * *

Ասիական Թուրքիոյ էն ընդարձակ ու կարեւոր վիլայէթներէն մին է Գոնիա։ Տարածութեան կողմէ երկրին երկրորդ վիլայէթն է. ունի 92,000 քառ. քիլոմթ. տարածութիւն։ Առաջինը Պաղտատ է, որ ունի 141,200 քառ. քիլոմթ։ Բնակչութեան կողմէ Գոնիա գրաւեալ երկրին երկրորդ վիլայէթն է, ունի 1,500,000 բնակիչ։ Առաջինը Պրուսա է. ունի 1,650,000 բնակիչ։ Գոնիայի բնակչաց 90 %ը Թուրք, 9 %ը Յոյն, իսկ 1 %ը Հայ են։

Գոնիա՝ Իզմիրի, Պրուսայի, Էնկիւրիի, Ատանայի վիլայէթներուն սահմանակից է և Միջերկրական ծովուն վրայ գեղեցիկ դիրք մը ունի։ Բաժնուած է հետեւեալ հինգ Սանճաքներուն (միւթեսարիֆլիքներուն) և երեսուն քազաներուն (քայմամամլիքներուն)։ Ունի նաեւ 24 նահիյէ (գիւղախումբ) և 1967 գիւղ.

1. Գոնիա (քազաները) Աքշէհիր, Պէյշէհիր, Սէյիտիշէհիր, Քարաման, Ըլդըն, Պոզգըր, Հասէմ-Էրէյլի, Քարաբունար, Քոչհիսար։

2. Ասպիա (քազաները) Էլմալը, Ալանիէ, Աքսէքի, Քաշ։

3. Նիյսէ (քազաներ) Նէվշէհիր, Իւրքիւպ, Աքսէրայ, Մուտէն, Պոր, Ասրասոն։

4. Համիտապատ (Սպարթա).— (քազաները) Ուլուպորլու, Էկիներիր, Բարաղատ, Եալվաճ։

5. Պուրսանը (քազա) Թէֆենի։

Գոնիայի հարստութեան գլխաւոր աղբիւրն է երկրագործութիւնը։ Իր տարածութեան 10 %ը, այսինքն 9 միլիոն տեսնիւմ մշակուած չէ դեռ, թէև շնորհիւ երկաթուղիին, տարադրութիւնը դէպ առ դէպ շատցած են վերջին տարիներս։

Գոնիա արտածած է՝	1902ին	1903ին
Ցորեն թօնս	600,000	400,000
Գարի »	250,000	200,000
Նոհատ քիլոկր.	1,200,000	3,000,000
Աֆիոն »	185,000	60,000
Խաշխաշ »	2,000,000	600,000
Մեղրամոմ »	16,000	16,000
Բէթ.թօխում »	800,000	1,000,000
Թիֆթիկ »	425,000	425,000
Բուրդ »	1,200,000	1,200,000
Այծի մորթ հատ	120,000	150,000
Ոչխարի » »	120,000	125,000
Որսի » »	30,000	25,000
Արշառ »	300,000	350,000

Գոնիայի հարստութեան երկրորդ կարգի աղբիւրներն են անտառները, հանքերը ու լիճերը։ Ունի 385,000 արտաքոյ տարածութեամբ անտառ, ուր անհամար թուով խոշկաղնի ծառեր կան, բայց չեն չահագործուած դեռ, մինչ իր սահմանակից վիլայէթէն՝ Ատանայէ՝ տարին 5 միլիոն քիլոկրամ խոշկաղնի կ'արտածուի Թրիէսթէ, Մարսիլիա, եւայլն։ Նոյնպէս Գոնիայի հարաւային կողմը՝ Ատալիայի մէջ վարի ձիթենիի ընդարձակ անտառներ կան, որոնք եթէ պատուաստուին, կրնան մեծաքանակ ձիթապտուղ և ձէթ արտադրել։

Հանքերու մասին բաւական հարուստ կրնայ համարուիլ Գոնիա։ Ունի քրոմի, մանկանէզի, բորակի, երկաթի, կապարի, անագի և գունաւոր մարմարիոնի հանքեր։ Նշանաւոր են Նիյսէէ 60 քիլոմէթր հեռի Պուզատաղի արծաթախառն ու ոսկեխառն կապարի հարուստ հանքերը։ Ասոնք չահագործուած ատեն՝ միջին հաշուով կ'արտադրէին տարին 10 օխա ոսկի, 1500 օխա արծաթ և 200,000 օխա կապար, զուտ 20,000 օսմ. ոսկի արժէքով։ Մանանգէտը կը վկայեն թէ լաւագոյն մէթոտներով կարելի է այդ հանքերէն այժմ տարին 3—400,000 ոսկւոյ հանածոյ արտածել։ Նիյսէի չրջակայքը կը գտնուի նաեւ Պէրէքէթլի Մատէնը՝ ուրկէ՝ տարին 200,000 օխա կապար կը հանուի։

Ասոնցմէ ոչ նուազ կարեւոր են լիճերը։ Գոնիայի մէջ տասնեմէկ լիճ կան, որոնց մէջ առաջինն է Գոչհիսարի լիճը, Գոնիայի հիւսիսակողմը, 20 ժամ հեռի։ Վանայ լիճէն վերջը Թուրքիոյ ամէնէն մեծ լիճն է այս։ Ունի 35 ժամու չրջագիծ և մէջը կան 6-7 կղզեակներ։ Այս լիճին ջուրը աղի է և տարին 20 միլիոն քիլոկրամ աղ կ'ելլէ անկէ։ Գոնիայի մէջ կան Պէյշէհիրի, Աքշէհիրի, Էկիներիրի ձկնառատ լիճերը, որոնցմէ այժմ տարին 2000 ոսկւոյ ձուկ կ'որսացուի։

Գոնիա համեմատաբար աւելի երկրագործ վիլայէթ մըն է քան ճարտարագործ։ Իր արտադրութիւնք գրէթէ մեծ մասամբ նախնական վիճակի մէջ կ'արտադրուին։ Ճարտարարուեստի մէջ ունի գորգի, ալաճայի, փամթի բաւական թուով գործատուներ։ Կ'ենթադրուի թէ տարին շուրջ 3 միլիոն ոսկւոյ ապրանք կը ներածէ, մեծ մասամբ գաղթականները, քարիւղ ու բամբակեղէն։

Գոնիայի նոր բացուած գիծին վրայ Քարաման և Էրէյլի բաւական կարեւոր քաղաքներ են։ Առաջինը Գոնիայէ 99 քիլոմէթր հեռի է։ Ունի 43 գիւղերով 22,000 բնակիչ։ Կ'արտադրէ արմտիք, աֆիոն, խաշխաշ, մորթ, գորգ։ Նաւահանգիստն է Միջերկրական ծովու վրայ 160 քիլոմէթր հեռի Սէլէֆքէ։ Քարաման Պոլսէ 850 քիլոմէթր հեռի է և Էրէյլի Գոնիայէ 202 քիլոմէթր հեռի է։ Ունի իր 83 գիւղերով 27,000 բնակիչ։ Կ'արտադրէ արմտիք, մեծաքանակ պտուղ, խաղող, առատ կաղին։ Հողը շատ յարմար է ճակնդեղի մշակութեան, որ շատ շաքարալից է։ Նաւահանգիստն է 180 քիլոմէթր հեռուն՝ Մերսին։ Էրէյլի Պոլսէն 950 քիլոմէթր հեռի է։ Երկաթուղիին այս քաղաքներուն իմացական ու նիւթական զարգացման համար մասնաւորապէս ծառայութիւնները ի վեր հանել աւելորդ է։ Արդէն Օսմ. Կառավարութիւնը և Երկաթուղւոյ Վարչութիւնը ոչինչ չեն խնայած այս նպատակաւ։ Երկրին հողագործութեան յառաջդիմութեան սատարելու համար երկաթուղւոյ Ընկերութիւնը ընտիր սերմեր և հունտեր կը բաժնէ, երկրագործական գործիքներ բերել կու տայ Եւրոպայէ ու մասնակի վճարումներով կը ծախէ հողագործին, իր աշխատանոցներուն մէջ կը նորոգէ զանոնք, վերջապէս ամէն կերպով կը ջանայ օգտակար ըլլալ երկրագործին։ Սակայն պէտք է գիտնալ թէ այս չնորհներէն մի միայն երկաթեայ գիծերուն անցած վայրերը պիտի չօգտուին, այլ ամբողջ վիլայէթը։ Մինչեւ իսկ սահմանակից վիլայէթներէն մօտակայ քաղաքներ, կեսարիա, Եոզկատ, և պիտի կրնան արդիւնաւորուիլ։ Բնականաբար վիլայէթին ներսերը հեռահետ հրկաթուղիին զուգահեռաբար պիտի բացուին նոր ճամբաներ, հաղորդակցութիւնը պիտի դիւրանան, առեւտրական գործառնութիւնք, փոխանակութիւնք պիտի բազմապատկին և անշուշտ անոնցմէ պիտի օգտուի նաեւ Պոլսոյ առեւտրական հրապարակը եթէ խորհինք անգամ մը թէ այդ հեռաւոր վայրերը, չնորհիւ երկաթուղիին, կրնանք կարել 24 ժամուան մէջ։

ՎԱՀՐԱՄ

ԲԱՐԵՃՐԶՈՒՄԸ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

"ՖԻԶԻՈՓՐՈԱ„ ՆԵՐՈՒ ԴՊՐՈՑԸ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պաշտօնական լիակատար ուսումնասիրութիւն Մ. Էմիլ Լրվասէորի,

ՏՆՕՐԷՆ
ՔՕԼԷԺ ՏԸ ՖՐԱՆՍԻ

Ա.

Առեւտրական բարեշրջումի գաղափարը 50 տարիէ ի վեր մեծ ծառայութիւն մատուցած է։

Ներկայ յօդուածին մէջ պիտի խօսինք տնտեսական չահերուն և վարդապետութիւններուն բարեփոխման վրայ։

*** 1789ին, ի Ֆրանսա, տնտեսական խնդիրներու մէջ մեծ հեղինակութիւն ունէր Ֆիզիոքրատներու դպրոցը։ Հիմնադիրը, Քընէյ (Quesnay), Ֆրանսայի գեղջուկներուն թշուառ վիճակը տեսնելով, կը պարսաւէր արհեստակցական կազմակերպութիւնը որ թէ՛ ճարտարարուեստին և թէ վաճառականութեան կը վնասէր և ապրուստը կը սուղցնէր։ Իրաց այս վիճակին դէմ հակազդելու համար, Քընէյ յղացաւ գրքութիւն մը որ ամէն ոք և ուրք կը բեռցնէր կալուածական եկամտի վրայ, վասն զի հողը կը նկատէր հարստութեան միակ աղբիւրը։ Իր ծրագիրն էր ընկերային ամենամեծ օգուտը քաղել այն հարստութենէն, կատարեալ ազատութիւն մը ապահովելով աշխատութեան և փոխանակութեան։

Անգլիոյ մէջ, բոլորովին տարբեր տեսարան մը առաջնորդ կ'ըլլար նշանաւոր բարոյախօսի մը՝ Ատամ Սմիթի՝ եզրակացնել նոյնպէս ի նպաստ աշխատութեան ազատութեան, բայց անտեսական չարժումին առանցքը տեղափոխելով։ Արդարեւ Ատամ Սմիթ կ'ապացուցանէր որ հարստութեան բո՛ւն աղբիւրը ա՛չ թէ հողը, այլ աշխատութիւնն է։ Այս Ատամ Սմիթին չնորհիւ էր որ Քաղաքական Տնտեսութիւնը եղաւ ինչ որ է իրօք, — բարոյական գիտութիւն մը որուն սկզբունքն է մարդը՝ իբրեւ արտադրող և վաճառող՝ դարձեալ մարդն է իբրեւ սպառող։ Անգլիա կը սկսէր ըլլալ ճարտարարուեստի երկիր մը յարմէկեան չոգեշարժ մեքենան կ'արտադրէր աշխատաւորներու համախմբում մը, — ինչպէս որ արդէն երկար ատենէ ի վեր եղած էր ծովային մեծ վաճառականութեան երկիրը։

Ատամ Սմիթ ա՛ և է ազդեցութիւն ի գործ դրած չէր Ֆրանսայի մէջ ուր մեծ էր Ֆիզիոքրատներու ազդեցութիւնը։ Տիւրքոն ալ նէմուր, Ֆրանսայի հրատարակիչը, անկարող եղաւ այն հոսանքին դէմ որ ելմտական անկութեան ճնշումին տակ պարտաւորեց Ֆրանսայի այն ատենուան վարիչները թղթադրամի դրութիւնը հաստատելու։ Բայց ի վերջոյ յաղթանակեց աշխատութիւնը ազատ ձգելու վարդապետութիւնը որ հաստատուեցաւ արհեստակցական դրութեան չնչմամբ և մաքսային նոր սակագրոյի մը հաստատութեամբ։ Մենդէսքիէօ և Ռուսօ իրենց ազդեցութեան բաժինները ունեցան։ Ֆրանսայի վարիչները ներշնչուեցան Ռուսոյի գիրքերէն և անտնական դրօշին հիմնական սկզբունքները հաստատեցին, այն է աշխատութեան ազատութիւն և սեփականութեան իրաւունք։ Ասոր հետեւանքով, ճարտարական առանձնաշնորհումները վերցան, և հողը չահագործելու իրաւունք տրուեցաւ մշակին։

*** 1789էն 1800, մեծ բան մը չեղաւ Ֆրանսայի աշխատաւոր դասուն համար։ Նաբոլէոն, երբ 1803ին վերակազմեց Ֆրանսական կանոնը, ջնջեց Բարոյական Գիտութեանց բաժինը։ Ինքը գործնական մարդիկ կ'ուզէր։ Այն ատենի տնտեսական քաղաքականութիւնն էր նախապատուութիւն տալ վաճառականութեան և պահպանել աշխատութեան ազատութիւնը։ Բացառութիւն կը կազմէին մասնաճիւղերը։ Բացառութիւնք կը հաստատուէին հանրային ծառայութեան մասնաւոր կանոններու տակ առնուած էին մայրաքաղաքին անուանդի խնդիրը ապահովելու համար։ Նաբոլէոն, առեւտրական վարկը վերահաստատելու համար, հիմնեց տուաւ Պանք տը Ֆրանսը, և յետոյ անոր վարչութեան վրայ հսկելու նպատակաւ Տնօրէն մը կարգեց իր կողմէ։ Նաբոլէոնի տնտեսական գործերէն մին ալ եղած է ցամաքային պատերազմ բուսած կարգադրութիւնը, որուն նպատակն էր Անգլիան մեկուսացնել ցամաքային Եւրոպայէն և պարտաւորել զայն որ հաշտութիւն խնդրէ։ Զեռք առնուած միջոցներուն գլխաւորն էր Անգլիոյ և Եւրոպական միւս տերութեանց միջեւ ամէն առեւտրական յարաբերութիւն արգիլել։

*** Տնտեսական վարդապետութիւններու և իրողութիւններու նոր չրջան մը գտնելու համար, պէտք է բաւական առաջ երթալ։

Ֆրանսա այն ատեն նոր մտած էր ճարտարարուեստական փուլին մէջ ուր Անգլիա կանխած էր զինք կէս դարու չափ։ Ասոր պատճառը ո՛չ թէ ան էր որ Ֆրանսա մինչեւ այն ատեն սպասած էր ծաղկեալ ճարտարարուեստ մը ունենալու համար։ Աշխատութիւնը 1789էն ի վեր ազատ ըլլալով, ընդհանուր ճարտարարուեստը ուժգին թռուիչ մը առած էր։ Գիտութիւնը իր գիւտերը կը հաղորդէր գործարաններուն զորս կ'սկսէր ձեւափոխել նոր մեթոտներով, հզոր գործիքներով։

Ֆրանսայի խորհողներ, աւատական աշխարհին այսպէս բուռն թափով ճարտարական աշխարհի մը փոխակերպուիլը տեսնելով, ուզեցին ասոր պատճառներն ու օրէնքը ճշտել։ Այս խորհողներուն գլխաւորներն են Ժան Պաթիսթ Սէյ, Սիզմոնտի, Սէն Սիմոն և Ֆուրիէ, որոնք իրենց առաջին գործերը հրատարակած էին Նախորդ չրջանին մէջ, բայց ուշադրութիւն չէին գրաւած։ Զորս մատենագիրները տարբեր եզրակացութիւն, տարբեր սիստէմ ունեցան։

Ֆիզիոքրատներու դպրոցը վերկաբեկ եղած և անոր յաջորդած էր Ատամ Սմիթի վարդապետութիւնը զոր Ժ. Պ. Սէյ ժողովրդականացուց հարստութեանց արտադրութեան և չրջաբերութեան երեւոյթները վերլուծելով, հրապարակներու (débouché) տեսութիւնը հաստատելով, արժէքի ծառայութիւնը լուսաբանելով, աշխատութեան և գրամագլխին դերը պարզելով և իրբեւ գործնական եզրակացութիւն՝ ճարտարական դրութեան առաւելութիւնները ի վեր հանելով։ Ասիկա գիտական վարդապետութիւն մըն էր։

Սիզմոնտի, որ պատմաբան և արձանագրէտ էր, Անգլիա ճամբորդած ատեն գործարանի մէջ աշխատողնե-

(Շարունակութիւնը Կարդալ Դ. Երես)

ՄԱՆԶՈՒՄԷԻ ԹՈՒՐԹՈՆԸ

195

ԳԱԼՍԿԱ

ՈՍԿԻՆԵՐՈՒ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՑ

ՎԷՊ

ՏՆՂԱԿԱՆ-ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Թ.

Բօլ՝ տարօրինակ տպաւորութեան մը տակ կ'ունկնդրէր խմբագրին՝ իրենց ընտանեաց նկատմամբ չռայլած դրուատիքներուն. վասահ էր որ այս ամէն համակրանքներն ու մտացածին յարգանքները իր անակնկալ կերպով մէջտեղ եկած հօրը անսպառ հարստութեան նուիրուած էին. եթէ Պ. Սաղաթիէլ Նիւ Եորքի մէջ անօթի ծարաւ մնացած դժբախտ մը ըլլար, ոչ օգ պիտի ուզէր անով զբաղիլ, ոչ իսկ ուշադրութեան առարկայ պիտի ըլլար այս անակնկալ յայտնութիւնը։ Երիտասարդը այս պատգամները գիտնալով հանդերձ՝ հաճոյք կ'զգար խմբագրին պերճախօսութենէն, որոնք իր տարիներէ ի վեր փշրներուն տակ թաղուած փառասիրութիւնը կը գգուէին։

Դեռ չաբաթ մը, երկու չաբաթ առաջ, ինքը այս լեզուն կը գործածէր ուրիշներուն հաճոյ երեւնալու և ոչ է պատուակի տակ անոնցմէ դրամ չորթելու համար։

Խմբագիրը տարբեր տարբեր ձեւերու տակ կը չարունակէր մեծ կարեւորութիւն տալ Պ. Սաղաթիէլի ու անոր զաւկին զիրար գտնելուն և չարունակ կը թախանձէր որ արտօնէ զինքը իրենց Թերթին վաղուան թիւին մէջ հրատարակելու անոր մանրամասնութիւնները։ Բօլ իր փորձառութեամբ և սուր իմացականութեամբ կը կռահէր խմբագրին պահանջած արտօնութեան նշանակութիւնը որ այս առթիւ քիչ մը դրամ առնելէ ուրիշ բան չէր. ուստի իր յարմար դատած տեսակէտով մանրամասնօրէն պատմեց հօրը ամուսնութեան պարագան մինչեւ՝ այն օրը ուր պատահմամբ գտած էին զիրար և հինգ ոսկինոց դրամատոմս մը ներկայելով խմբագրին,

—Ես թէեւ աւելի գոհ կ'ըլլայի, ըսաւ, եթէ բոլորովին լռութիւն պահէիք այս առթիւ, սակայն քանի որ դուք այնպէս յարմար կը դատէք, հաճեցէք քանի մը տողով գրել իրողութիւնը, ընդունեցէք նաեւ այս չնչին գումարը։

Խմբագիրը չնորհակալութեամբ գրպանեց գումարը և հետեւեալ առտուն երկու սիւնակի չափ գրեց այս դէպքը, զարդարելով զայն բանաստեղծական ու հոգերանական երանգներով ու բախտաւորութիւն մը նկատելով Պ. Սաղաթիէլի նման պատուաւոր անձնաւորութեան մը և անոր զաւկին Պոլսոյ էֆ. Սաղաթիէլեանցի (Մ. Բօլ) Հայ վաճառական դասուն մէջ գրաւած բարձր դիրքը։ Լրագրական այս հրատարակութիւնը իր անմիջական ազդեցութիւնը ունեցաւ և առեւտրական ու ընտանեկան շրջանակներու մէջ ամէն մարդ ակաւ անով զբաղիլ։ Բօլը չճանչցող չկար գրեթէ հրապարակին վրայ։ Մասնաթերթեր, բարեկամներ որոնք տարբեր տարբեր մեկնութիւններ կատարին երիտասարդին վերջին օրերս ենթարկուած փոփոխութեանը, հիմա հասկնալով որ նախանձելի բախտի մը բարձրացած է ան, սկսան ամէն կողմէ Սաղաթիէլեանց բնակարանը դիմել չնորհաւորելու Պոլսոյ էֆէնտին և անոր բարեացակամութեան արժանանալու համար։

Բօլի դիրքը ինքնաբերաբար կը բարձրանար և ամիս մը առաջ անոր երեսը տեսնել չյօժարողներ իսկ հիմա առիթներ կը փնտռէին անոր ծանօթ, կամ ազգական, կամ բարեկամ երեւալու. իսկ հակառակորդ երիտասարդները արհամարհական լեզու մը կը գործածէին նախկին ապահովագրողին նկատմամբ, անոր ողորմելի անցեալը քրքրելով և հազար ու մէկ անէկդոտներ յառաջ բերելով, այլ և այլ պարթներու մէջ Բօլի գործած չահատակութիւններէն։ Այս կարգի չարախօսութիւնները սակայն չէին կրնար կասեցընել հիացումի և տաք վերաբերումի հոսանքը որ ամէն կողմէ կ'ուղղուէր նորածագ Սաղաթիէլեաններու։ Իրաքանչիւրը իր տեսակէտը ունէր անոնց մտնելուն մէջ, գործի մարդիկ ապագայ օժանդակ մը կը նկատէին իրենց համար Սաղաթիէլեաններու բարեացակամութիւնը, աղջիկ ունեցող մայրերու իսկ փեսացուն կրնար նշանակուիլ Սաղաթիէլ Որդին։ Այս նկատումներէն զերծ չէին կրնար մնալ նաեւ մեր եկեղեցական վարչութիւնները, որոնք ալ հետեւելով ուրիշներու օրինակին Մ. Բօլի նոր վարձած բնակարանը գալով իրենց չնորհաւորութիւնները մատուցին։

Այս իրարանցումներէն վերջ՝ իրիկուն մը երբ Էլմօնեան և Բօլ առանձին նստած էին, Արշակ խօսքի սկսելով.

— Գիտէ՞ք ըսաւ, ամէնէն աւելի ո՞վ գոհ մնաց այս անակնկալէն։

— Ո՞վ, հարցուց Բօլ հետաքրքրութեամբ։

— Համեստ օրիորդ մը, յարեց Էլմօնեան, դերձակուհի մը աղջիկը, Օր. Վարդանոյշ Ադամեան։

Բօլ Վարդանոյշի անունը լսելուն պէս չկրցաւ թեթեւ յուզում մը զսպել և ուրախութեան խեղդուկ հառաչով մը.

— Իրա՞ւ, մրմնջեց։

— Այո՛, յարեց Էլմօնեան։ Առաջին անգամ երբ Պարգեւեաններու բնակարանին մէջ այս յայտնութիւնը ըրի, տեսայ որ գեղանի աղջիկը ամէնէն աւելի յուզուեցաւ ու պահ մը ետ ակռաւ ճառագայթել։

Բօլ՝ վայրկեան մը ինքզինքը զսպելէ ետք.

— Շնորհակալ եմ բարեկամս, ըսաւ, ուրախ եմ որ ամէն բարի լուր քաջ միջոցավոր կը հաղորդուի ինձ։

— Ի՞նչ, հարցուց Էլմօնեան, միթէ անցեա՞լ մը կայ ձեր միջեւ։

— Ո՛չ անցեալ, ո՛չ ալ ապագայ, ըսաւ Էլմօնեան ծիծաղելով։ Առաջին օրը իսկ համակրանք մը ունէի այդ աղջկան նկատմամբ և ուրախ եմ որ դուք կ'աւելէք թէ հակցուած եմ իրմէ։

—Կնոջական խնդիրներու մասին մանագիտութիւնս անվիճելի է, ըսաւ Էլմօնեան, ամէն երեւոյթ սքօղուած ուէր մը կը ցուցնէր ան աղջկան վրայ ձեր նկատմամբ, այս բանին ոչ ուշադրութիւն դարձուց այն գիշեր, բայց ես չարունակ օրիորդը կը դիտէի գաղտագողի, որուն տաք վերաբերումը շատ հաճոյք կը պատճառէր ինձ։ Ես միշտ համակրած եմ այդ աղջկան, ամէն կատարելութիւն կը մարմնացնէր իր վրայ. մինակ պակաս մը ունէր. սէր և դրամ, որոնցմով քաջայոյս եմ թէ պիտի պենէք զայն։

—Շատ փութկոտ կ'երեւաք Պ. Հըրաչեայ, ըսաւ Բօլ կատակաբանելով, ամէն համակրանք եթէ ամուսնութեան առաջնորդէր, հիմա աշխարհի վրայ ամուրի մարդ մը չմնար գուցէ։

Երկու երիտասարդներ կարծիքի երկար փոխանակութիւն մը ունեցան այս առթիւ։ Ամէն արժանաւոր երիտասարդ բնական հակառակորդ մըն էր Էլմօնեանի, որ կ'ուզէր զանոնք հեռացնել Օր. Պարգեւեանի չքնաղակեն իւրաքանչիւրին մէյմէկ ամուսին տալով։

(Շարունակելի՝

ԱՐՏԱՔԻՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

«Նայէ Ֆրայէ Բրեսէ»ի
Հոկտ. 21 եւ 23ի խմբագրականնեն

Մուքտէնի մէջ ռուս զօրաբանակի մը հասած ըլլալուն լուրը կը կրկնուի։ Առաջին անգամ լսուեցաւ թէ ասոնք Քիրինէն եկած օգնական գունդերն են, և վերջին լուր մը կ'ըսէ թէ ուրիշ գունդեր ռազմավայրը հասած են։ Զնոյնքան երկրորդ անգամ ընդարձակ խորհրդածութիւններով ուշադրութիւն հրաւիրել սա՝ կէտին վրայ թէ ո՛րքան ժամանակի կը կարօտի հարաւային արեւելեան Եւրոպայէն ամբողջ զօրաբանակի մը Մ. Ասիա փոխադրուիլը, ապացուցանելու համար թէ առաւելն հետեւակազօրքերու զօրաբաժին մը միայն կրնայ Մուքտէնն հասած ըլլալ։ Նոյն իսկ ո՛վ գիտէ թերեւս, անհաւանական չէ որ նոր եկող այդ զինուորները գործածուած ըլլան վերջին կռիւներուն մէջ, երբ Ռուսք ճակատին ամէն կողմերուն վրայ յարձակողականի սկսան, առանց ունենալու թուական բաւականաչափ առաւելութիւն մը։ Ամէն պարագայի մէջ ատոնք Բուլբաթքինի որամադրութեան տակ կրնան հիմա պատրաստ պահեստներ ըլլալ, բայց իրենց ամբողջութեամբը պատերազմական արդիւնաւորութեան համար նշանակութիւն մը չունին։ Ստոյգը ա՛յն է թէ գործողութեանց ներկայ դաշտարի միջոցին երկու բանակները ամէն բան ի գործ կը դնեն դարմանելու համար վերջին կռիւներուն կորուստներուն հետեւանքով առաջ եկած պարապը, և երկու հրամատարներէն իւրաքանչիւրն ալ գոհ պիտի ըլլայ, եթէ յաջողի այս մասին։

Անպաշտօն լուրեր կը խօսին ա՛յն մասը թէ Ռուսք նորէն յարձակողական սկսած են, որուն համար ռուս բանակը իբր թէ ստացած պիտի ըլլայ պահանջուած թուով օգնական նոր գունդերը։ Այս կարծիքը բոլորովին ընդունայն է։ Արդէն յարձակողականին սկիզբը Բուլբաթքինի ունեցած ոյժերը շատ տկար էին, և զինուորական գործողութեանց ա՛յդ տեսակին անյարմար էին։ Հիմակ ալ աւելի սրկար ու անյարմար են կրուած սոսկալի կոչուստներէն վերջ։ Ռուս Վերին Հրամատարութիւնը արդէն ինք ալ կ'երեւի թէ շատ լաւ գիտէ այս կէտը, որովհետեւ իր ձեռք առած միջոցները ցոյց կուտան թէ առ այժմ մէկ կողմ թողուած է դարձեալ յարձակողականի խորհուրդը։ Ըսել չենք ուզեր թէ Հունոյի վրայ ռուսական նահանջը արդէն իսկ կը շարունակուի, այլ թէ ձեռք առնուած միջոցները այդ դիտաւորութիւնը կը մատնեն։ Ասոր ամէնէն կարեւոր նշանը սա է թէ՝ Բուրբաթքին իր արեւելեան թեւը Բէշնովիքուէն ետ քաշած է դէպ ի Հունոնո։ Առանց պարտաւորիչ ճնշումի մը երբ Բուրբաթքին այս կարգադրութիւնը կ'ընէ, յայտնի է թէ միտք չունի իր յարձակողականի յատակաձեւին հետեւելու։ Արեւելեան թեւէն միայն կարելի էր սպասել որ Ռուսք ի գործ դնէին դարձեալ հուչակաւոր հրամանագրին պատուէրը, այսինքն յարձակողականը։ Ռուսական ճակատի գծին այս մասին վիճակած էր յաջողութեամբ իր յարձակումը տանիլ մինչեւ Թայցէ, որուն հարաւային եղերքին վրայ ընդհարում ունեցաւ Ճաբոնցիներուն հետ, Լիաօեանկի հարաւային կողմի բլուրներուն վրայ։ Իրաւ է որ չկրցաւ ճնշել Բուրբաքիի թեւը, բայց կարողացաւ պաշտպանել ինքզինքը ամուր դիրքի մէջ Բէշնովքուի հիւսիսային կողմի բլուրներուն վրայ, մինչեւ որ կա՛մ օգնական զօրք ընդունէր և կամ ճակատի գծին մէկ միւս մասին վրայ ռուսական յաջողութիւն մը Բուրբքիի նահանջը առաջ բերէր։ Իր կարեւոր ձեռնարկին համապատասխանող նպատաւոր ռազմագիտական կացութեան մը մէջ գտնուեցաւ, որ կրնար վճռական արդիւնք մը ձեռք բերել, եթէ Ռուսերուն յարձակողականի յատակագիծը յաջողէր։ Ռուսական բանակին դարձեալ պաշտպանողականի դառնալուն կը վկայեն յայտնապէս Հունոյի հարաւային եղերքը չինուած ամրութիւնները։ Յարձակողական յատակագիծ ունեցող բանակ մը ինքզինքը խրամներուն մէջ չի թխմեր։ Զի սահմանափակուիր այն ամրութեանց գծին մէջ, որոնք անհրաժեշտ են պատսպարան նահանջի մը ապահովութեան համար։

Ներկայ կացութեան ուսումնասիրութիւնը կը բաւէ հաստատել թէ Հունոյի հարաւային կողմը ռուսական յարձակողականին կրկնութեան այլ եւս սպասելու չէ։ Պարագայ մը ընդհակառակն ցոյց կուտայ նահանջի սկզբնաւորութիւնը գետին հիւսիսային եղերքին վրայ։ Ռուսական զօրքերը կը շարուին Մուքտէնի և Ֆուչունշօնի ճամբուն երկայնքը։ Երկու ճամբաներն ալ Հունոյի վրայ են։ Եթէ իրօք ա՛յս է ճշմարտութիւնը, Հունոյի եղերքին վրայ նահանջ մը չի նշանակեր, այլ աւելի նոր ճակատամարտի մը պատրաստութիւն։ Բայց երբ Բուրբաթքին ասանկ պատրաստութիւններ կը տեսնէ՝ յորդած գեղը կռնակին տալով, քնական է հարցնել թէ ի՞նչ է իր բուն նպատակը։ Իր բանակը ա՛յնքան վտանգաւոր դիրքի մը մէջ դնելով, ի՞նչ պիտի ընէ։ Ասանկ սրկածալից կացութիւն մը ա՛յնպիսի բանակի մը կը վայելէ որ իր թուական առաւելութեան վրայ վստահացած՝ յաջողութեան յոյս ունի ամէն կերպով, և պարտաւորիչ նահանջի մը կարելիութիւնն ալ առաջուց բոլորովին լուծուած կը համարի։ Եթէ սակայն ռուս բանակը ա՛յնպիսի վիճակի մը մէջ գտնուէր որ վստահ ըլլար յաղթութեան վրայ, այն ատեն պէտք պիտի չունենար յարձակողականի յատակաձեւը լքանելու, և պաշտպանողական դիրք բռնելու։ Թերեւս նպատակ ունի առաջին անգամ ճաբոնցիները ռուսական ամուր դիրքերուն մէջ բերել, և հրապուրել զանոնք յարձակման սկսելու, և ինք ապա հակայարձակումի սկսելու։ Այսպիսի յատակաձեւ մը բոլորովին ռազմագիտական է, բայց իրականութեան մէջ հիմնաւոր չի թուիր։

Ո և է գործողութեան յատակաձեւ հաւուի առնելու է միշտ իր հակառակորդ կողմին կացութիւնը, և պէտք է հարցնել ինքզինքն թէ Օեամա կ'ուզէ՞ ամրացած դիրքերու վրայ յարձակիլ։ Դիրք մը կրնայ խիստ զօրաւոր կերպով ամրացած ըլլալ, և դարձեալ սակայն իր նպատակին չծառայել, եթէ հակառակորդը չուզէ համակերպիլ յարձակումը ուղղել այդ ամրութիւններուն վրայ, որովհետեւ վերջապէս անիկա կրնայ սպասել երկար ժամանակ, և թողուլ որ Ռուսք երթան փնտուեն զինքը։ Ճաբոնցիներուն դիտաւորութիւնն է ռուսական բանակը փճացնել։ Եթէ ճակատէն յարձակին, իրենց նպատակին չեն հասնիր։ Որովհետեւ մինչեւ որ յաջողին, կրնայ ըլլալ որ ռուս բանակին ստուար գունդերը արդէն անցնին Հուն գետը, որով վճռական ճակատամարտին կարելիութիւնը միշտ կրնայ խուսափիլ։ Օեամա գիւղ ցերեկ սա՛ կը մտածէ թէ ի՞նչպէս ընէ որ կարէ ռուսական նահանջին գիծը՝ Հունոյի հիւսիսային կողմէն, ինչպէս խորհած ու փորձած էր Թայցէի վրայ։ Ճակատէն ա՛նկապ միայն պիտի յարձակի թշնամի դիրքին դէմ, որքան որ պէտք է այդ դիրքին պաշտպանները պաշարելու համար։ Ռուսական նահանջի գծին հասնելու համար, Օեամա պարտաւոր է ստուար գունդեր անցընել Հուն գետէն թշնամին գործողութեան անմիջական շրջակայքէն դուրս, և գետին արեւմտեան կողմէն երկաթուղիին և գլխաւոր պողոտային դէմ քալել։ Եթէ այս հնարամիտ ռազմավարդարութիւնը յաջողի, այլ եւս Ռուսք չեն կրնար բռնել իրենց դիրքերը գետին հարաւային կողմը, Բուրբաթքին պիտի պարտաւորուի ամապարել հիւսիսային եղերքը հասնիլ, ազէտքի մը չպատահելու համար։ Բայց դարձեալ կարելիութիւն կայ պաշարելու ռուսական արեւելեան թեւը, մանաւանդ որ Թալին կիրճը Ճաբոնցիներուն ձեռքը կը գտնուի։ Հետեւաբար Բուրբաթքին պարտաւորուած է համապատասխան գունդեր պարապ տեղը անգործ սպասցնել իր երկու թեւերուն վրայ՝ Հունոյի հիւսիսային կողմէն նահանջի գծին սպառնացող վտանգին համար։ Ասով կը ստիպուի ցրուած պահել իր ուժերը, և իրարմէ անջատ, այնպէս որ թուական առաւելութիւնով իսկ դան մը չի կրնար ընել թշնամիին ձեռնարկներուն դէմ, ինչպէս եղաւ Լիաօեանկի առջեւ։

Հունոյի հարաւային կողմը Բուրբաթքիի բանակին դիրքը բնաւ նպաստաւոր չէ, ընդհակառակն այդ դիրքը կրնայ խիստ դժուար կացութեան մը մատնել ռուս բանակը։ Գետին հիւսիսային եղերքը միայն կրնայ Բուրբաթքինի ապահովել իր Բանակը։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ճաբոնցիներէն 12 թնդանօթ գրաւող ռուս զօրավար Բութիլով բարեհամ մեծարանքներու արժանացաւ Նիքօլա կայսեր կողմէ։ Հոկտ. 21ին Մանչուրիական բանակին զրկուած կայսերական հրամանագիր մը կ'ըսէ.— «Հաւութեամբ կը հրամայեմ որ զօրավար Բութիլով Ս. Փօրժի չորրորդ պատուանշանով վարձատրուի։ Ուրախ եմ իմանալով որ թշնամի թնդանօթներ գրաւուեր են և իմ ամենասիրելի զինուորներս քաջ հանդիսացեր են ինչպէս միշտ։ Շնորհակալութիւնս և մանաւոր գովեստս հաղորդեցէ՛ք սիպերիական 19րդ արձակազէն զօրագունդին։ Ատուած պահէ՛ պահպանէ՛ ամէնքդ։

«ՆԻՒՈՂԱ»

*** Բութիլով Բլուրին արիւնալի կռիւին վրայ Գէօլնիտ Զայքունկ հետեւեալը կը գրէ, Բեթերսպուրկի իր թղթակցէն առնելով.— Ռուսական տասներորդ զօրագունդը ճաբոնական ահռելի կրակին առակ յաջողեցաւ գրաւել խրամներու հինգ շարքեր՝ գետին եզերքը։ Սուրբեաւոր յարձակումը ա՛յնքան ուժգին էր որ ճաբոնցիք ետ ու տարսափի մատնուած փախան։ Ռուսք իրենց կատաղութիւնը ծայր աստիճան հասցուցած էին։ Ճաբոնցիք հրավառ նիւթեր կը նետէին ռուս զօրքերուն վրայ։ Ճաբոնցիներուն կորուստը կարծուածէն աւելի ծանր է։ Բլուրին տակը այրուած կարգ մը գիւղեր ճաբոնական դիակներով լեցուեցան։

*** Ռուսք Հոկտ. 19ին ումբակոծերն Շահոյի կայարանը, ուր ճաբոնցի լրտես զինուորներ երեւցած էին։ Ռուս հրետանիին կրակը մինչեւ Լամաթուն գիւղին վրայ կը հասնէր։ Ճաբոնցիք տակար կը պատասխանէին։ Ռուս թերթերը կը յայտարարեն թէ Ռուսերուն աւելի առաջ չերթալուն պատճառը ճամբաներուն անանցանելի ըլլալն է։ Ամբողջ Հոկտ. 20ին օրը խիտ մշուշ մը կը տիրէր ռազմավայրին վրայ։ Իրիկուան դէմ օդը բացուեցաւ։

*** Հոկտ. 21 Թուով Մուքտէնէն կը հեռագրեն.—Երէկ գիշեր երեք ճաբոնական գունդեր յարձակեցան մեր 35րդ զօրագունդին վրայ, որ թշնամին ետ քշեց, և նաւածեց զայն մինչեւ իր խրամները, զորս գրաւեց։ Ռուսք խրամներուն մէջ գտան մեծաքանակ պահածոյ կերակուր, ռազմամթերք, գործիքներ և թնդանօթ մը։ Խրամներուն մօտ սաստիկ ումբակոծում մը տեղի ունեցաւ։ Գիշերը ջերմաչափը զրոյէն վար հինգ աստիճան ինկաւ։ Ցուրտ հովեր կը փչեն։ Ճաբոնցիք խիստ կը նեղուին օդէն։ Շատերը գրեթէ կը մեռնին ցուրտէն։ Այսօր արշալոյսին մեր Խազախները 12 հետեւակ Ճաբոնցիներ կէս մը սառած վիճակի մէջ գտան։ Խազախները բերին զանոնք ռուսական դիրքին մէջ, ուր կը դարմանուին։ Ճաբոնցիք կը պատմեն թէ ցուրտը իրենց բանակին վրայ խիստ աննպաստ ազդեցութիւն կը գործէ։

*** Մարեշալ Օեամա կը տեղեկագրէ թէ ճաբոնական ձախ բանակին կողմէ գրաւուած ռուսական թնդանօթներուն ամբողջ թիւն է 43։ Շանկիլաբարի մօտերը հոկտեմբեր 20ի գիշերը ճաբոնցիք 200 ռուսական դիակ գտան։

*** Պէրլիներ Թակեպլաքի կը հեռագրեն Բեթերսպուրգէ.— Թայցէի և Հունոյի միջեւ մեծ կռիւին ընդհանուր արդիւնքը հոս կատարելապէս գոհացուցիչ կը համարին Ռուսերուն համար։ Ճաբոնցիք իրենց բոլոր պահեստները գործածեր են, մինչդեռ Բուրբաթքին տակաւին իր որամադրութեան տակ ունի սիպերիական 5րդ զօրաբանակը և Եւրոպայէն եկած 8րդ զօրաբաժնին մէկ մասը։ Անդրպայքալեան երկաթուղիին անընդհատ վիճակին վրայ տարածուած բոլոր զրոյցները անհիմն են եղեր։ Զարը նոր հրամայէ երկրորդ զիծ մը ալ չինել, 7000 քիլոմէթր երկայն, սիպերիական երկաթուղիին համար։ Բացի զօրավար Բութիլովէ, վերջին կռիւներուն մէջ նշանաւոր հանդիսացած են նաեւ զօրավար Սասուլիչ, զօրավար Զարուպայէվ, և Զարին կողմէ յաճախ գովուած զօրավար Միչենքօ, որ կը հրամայէ Անդրպայքալի Խազախներուն։

*** Լիաօեանկէ կը հեռագրեն թէ երկու բանակներն ալ մեծամեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն Մուքտէնի համար։ Բորթ Արթուրի պաշարող բանակէն 43 նոր թնդանօթներ, որոնք անյարմար էին բերդերը ումբակոծելու, Մանչուրիոյ ճաբոնական բանակատեղին ղրկուեցան։

*** Թօքիոյէ կը հեռագրեն թէ Հոկտ. 18ին, 19ին, 20ին և 21ին Բորթ Արթուր ումբակոծուած է։ Ռուսական յածանաւերը իբրեւ հիւանդանոց նաւեր կը գործածուին և այլ եւս չեն մասնակցիր պատերազմին։ Ճաբոնցի լրտեսներ կը յայտարարեն թէ Բորթ Արթուրի Ռուսերուն նպարեղէններու մթերանոցը թնդանօթի կրակներէն խորտակուեր է։ Լիաօթիշանի բերդին տակ Ռուսք խոշոր ականներ զետեղեր են, ի հարկին օդը հանելու համար։

Բեթերսպուրկէ կը հեռագրեն.— Բորթ Արթուրէն մամուռնայով Զիֆու հասնող Զինացիք լուր կը բերեն թէ վեց օրէ ի վեր ումբակոծութիւնը կը սաստկանայ, և գիշերն ալ կը շարունակէ։ Ճաբոնցիք իրենց բանակին ստուար մասը բերդաքաղաքին հիւսիսային կողմը՝ Լիքիթաուն համախմբած են։

*** Ռուսեւգերման բարեկամական ցոյցեր.—Պերլինի ռուս դեսպանատան զինուորական կցորդ գնդապետ Շեպէքօ Վիլհէլմ կայսեր պատուակալ թիկնապահ անուանուեցաւ, և Բեթերսպուրկի գերման դեսպանատան զինուորական կցորդն ալ Նիքոլա կայսեր։

*** Բազմամթերքի պակասները դրկուելուն պէս, թշնամութիւնք նորէն պիտի սկսին։ Բեթերսպուրկի օտար զինուորական կցորդ մը կը յայտարարէ թէ Ռուսք հինգ միլիոն հրացանի փամփուշտ գործածեր են, և 130,000 ռումբ արձակեր են իրենց դաշտային և միւս թնդանօթներէն։ Երկու ճաբոնական խաչն զօրաբաժիններ ինքզինքէ ճամբայ ելեր են նօթերի բանակը զօրացնելու։ Հաւանականաբար Բորթ Արթուրէն կուգան։

Էfo ՀՐ Բաուիի Բեթերսպուրկի թղթակիցը կը յայտարարէ թէ զօրավար Բուրբաթքինի հռչակաւոր Օրակարգը բոլորովին ծովակալ Ալեքսէվի կողմէ խմբագրուած էր, և Բուրբաթքինի վրայ ճնշում բանեցուցած էր ծովակալը, որ ընդունի զայն։

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ՖԸՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ. — Երեսփ. Ժողովին աշնանային նստաշրջանը բացուելուն պէս, առաջին խնդիրն եղաւ Վատիկանի և Ֆրանսական Պետութեան յարաբերութեանց ծանօթ խնդիրը։ Զանազան առենաբաններու ճառերէն վերջ, որոնց նպատակն էր քաղցրութեամբ վարուիլ Վատիկանի հետ և իրաւախոհութեան մը գալ Քոնքորտատի մասին, Վարչապետ Մ. Քոնպ բեմ ելաւ, պարզելու համար իր քաղաքականութիւնը։ Պատմեց մի առ մի Ֆրանսացի եպիսկոպոսներուն հանդէպ Վատիկանի բռնած ընթացքը, յայտարարելով թէ Վատիկան դիտմամբ ամէն միջոց կը գործածէ բեկանելու համար Քոնքորտատ, Ֆրանսական վարչութեան դիտաւորութիւններուն ականջ չի կախեր։ Մ. Քոնպ, ի մէջ այլոց, հետեւեալը ըսաւ։— «Լէոն ԺԳ. Պապին օրով գանգատներ յայտնուեցան եպիսկոպոսի մը արարքին դէմ, որուն համար կ'ըսուէր թէ թագուն յարաբերութիւններ ունի Նարմեղեան կրօնաւորուհիի մը հետ։ Պապը լոյս այս պատմութիւնը սպունգով մը լուաց, և կարեւորութիւն չտուաւ»։

Այս միջոցս կաթոլիկ երեսփոխան Պոտոի ա'Աասն ընդմիջեց.— «Կ'աղաչեմ, Տէր վարչապետ, ունկնդիրներուն մէջ տիկիններ կան։» Այս պատուս Երեսփ. Ժողովին մէջ խիստ միջադէպեր պատահեցան Մ. Քոնպի մէկ դիտողութեան վրայ։ Կաթոլիկութեան պաշտպան Պոտոի ա'Աասն ծայրայեղութեան դիմել ուզեց, բարպանները միջամտեցին։ Մ. Քոնպ շարունակելով, ըսաւ թէ Վատիկան ռոմնց Ֆրանսական վարչութեան հաւանութիւնը առնելու, ինչպէս կը պահանջէ Քոնքորտատ, եպիսկոպոս կը կարգէ վիճակներուն, ևն., ամբողջ հին պատմութիւններ, որոնց վրայ արդէն խօսած ենք ասկէց առաջ։ Մ. Քոնպ հետեւեալ կերպով վերջացուց.— «Վատիկան իր գիտցածէն մաղի չափ չիշնդիր. անիկա կ'ուզէ որ Բանօսպայի ճամբորդութիւնը կրկնուի, վարչապետները իր ոտքը տանի բայց ոչ իմ ծեր տարիքս և ոչ հակամիտութիւնս ներս չեն ներեր այդպիսի ճամբորդութիւն մը ընելու։» (Ռոսցնդոս ծպտեր)։ Թեր ու դէմ ճառերէ վերջ, Երեսփ. Ժողովը 237ի դէմ 325 քուէով իրաւունք տուաւ Վարչապետին։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ԵՒ ՃԱՊՈՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԱՆԳԼԵԻԱՌԻՍ ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԻՊՈՐ

ԳՈՐԾԸ ԿԸ ՇԱՓՈՒԻ

ԼՈՆՏՈՆ, Հոկտ. 24.— Անգլիացի ձկնորսները, Պալթիկի նաւատորմին կողմէ ումբակոծուած ձկնորսանաւերու դէպքին նկատմամբ, սա կարծիքը ունին թէ Ռուսերը կրցած էին նաւազներուն դէմքերէն ճանչնալ թէ այդ նաւերը կասկածելի չէին։ Արտաքին գործոց պաշտօնարանը լուր առաւ թէ ռուսական մարտանաւերը, յարձակումէն ետքը, վերստին մեկնեցան, միակ մարտանաւ մը թողլով տեղւոյն վրայ, ձկնորսանաւերուն վրայ հսկելու համար։ Սակայն այդ մարտանաւը ո և է օգնութիւն չբրաւ ծովամոյներուն։

Լոնտոնի ռուսական դեսպանատունը կը յայտարարէ թէ Ռուսերը քանի մը շաբաթ առաջ իմացած ըլլալով որ Ճաբոնցիք Հիւսիսային ծովուն մէջ, Պալթիկի նաւատորմին անցած պահուն յանկարծակի փորձ մը ընելու դիտաւորութիւն ունէին, նաւատորմին ռուս պատները կարծեցին թէ վերոյիշեալ ձկնորսանաւերը Ճաբոնցիներուն ծառայութեան մէջ էին, և հետեւապէս թշնամական դիտումներ ունէին։ Արտաքին գործոց պաշտօնարանը, անգլ. ձկնորսանաւերու վրայ ռուսական յարձակման պատճառաւ, սիպիսղական դիտողութիւններ ուղղեց Ռուսիոյ կառավարութեան, պարզելով միանգամայն թէ կացութիւնը, բրիտանական կառավարութեան կարծեօք, ո և է յապաղում չընդունիր։

ՎԻԵՆՆԱ.— Լոնտոնէ կը հեռագրուի թէ Պալթիկի նաւատորմին դէպքը տեղի ունեցաւ Հելի բացերը, 200 մղոն հեռու։ Զկնորսանաւերը 150 հատ էին։ Ռուսերը ճաբոնական յարձակում մը կարծեցին։ Այս ձկնորսանաւերէն ոմանք վնասուեցան, երկուքը ընկղմեցան 18 նաւազներով, վեցը կը պակսին և կը վախցուի որ անոնք ալ ընկղմած ըլլան։ Անգլ. լրագիրները կը ծանուցանեն թէ լուրջ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին անյապաղ։ Պէրլինէ կը հեռագրուի թէ հոն համոզում կայ թէ դէպքը բարեկամաբար պիտի կարգադրուի։

—Զարը Մեծ-Դուքս մը պիտի ղրկէ Լոնտոն, գործը կարգադրելու համար։ Պալթիկի նաւատորմին հրամատարը Բեթերսպուրկ կանչուած է ինքզինք արդարացնելու համար։

ԼՈՆՏՈՆ.— Էքսչէնճ Թելեկրաֆ գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Ռուս Կառավարութիւնը ներում խնդրեց անգլիական Կառավարութենէն, Հիւսիսային ծովուն մէջ անգլիական ձկնորսանաւերուն վրայ Պալթիկի նաւատորմին ըրած յարձակման համար։ 50 ձկնորսանաւերէն երեքը անյայտացած են։

ԲԵԹԵՐՍՊՈՒՐԿ.— Բեթերսպուրկի անգլիական դեսպանը երկարօրէն խորհրդակցեցաւ Արտաքին գործոց նախարար կոմս Լամատորֆի հետ։

ԼՈՆՏՈՆ, 25.— Արտաքին գործոց նախարար Լորտ Լէնստաուն ընդունուեցաւ Էքսուարտ Է. Թագաւորէն։ Իբրեւ հետեւանք այս տեսակցութեան, վաղը պիտի խորհրդակցի Լոնտոնի ռուս դեսպանին հետ, որոշելու համար այն ընթացքը զոր Անգլիոյ Կառավարութիւնը պիտի պարտաւորի բռնել, Հիւսիսային ծովուն մէջ պատահած դէպքին նկատմամբ։

— «Էքսչէնճ Թէլէկրաֆ» վերջին ժամուն կը ծանուցանէ թէ Բորդմութի շոգենաւերուն բոլոր նաւապետները, ինչպէս նաև նաւային աւազաններուն գլխաւոր սպաները երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցան նաւահանգստին հրամատարին հետ։ Բազմաթիւ խոշոր նաւատէրներ ալ ներկայ էին։ Զեռք առնուելիք միջոցներուն վրայ խորհրդակցեցան, ծովային ուժերը շարժման վիճակի մէջ դնելու համար։ Նոյնպէս որոշեցին որ Բրիտանական կառավարութիւնը պարտի ծանր դիտողութիւններ ուղղել Ռուս Կառավարութեան, որպէսզի լիակատար գոհացում տրուի Անգլ. Վաճառականութեան և Անգլիական ազգին, որոնք չատ ծանր կերպով վնասուեցան։ Միւնոյն ատեն վերջնական միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, այսուհետեւ բարեկամապէս զերծ մնալու համար պատերազմիկներու այն ամէն վնասներէն որոնցմէ ուրիշ ամէն չեզոք տէրութիւնէ աւելի վնասուեցաւ Անգլիա, ռուսաճառն պատերազմի միջոցին։

ԼՈՆՏՈՆ, 24. — Լոնտոնի Ռուս դեսպան կոմս Պէքէնտորֆ վերադարձաւ իր տրձակուրդէն։ Դեսպանին ժամանումը ծանուցանող հեռագիրը յետոյ բառ առ բառ կ'ըսէ. «Կայսրանին մէջ ընդունուեցաւ բազմաթիւ երիտասարդներէ։»

ԲԵԹԵՐՍՊՈՒՐԿ.— Նաւային գրասենեակ Գերագոյն Ատեանը, Վլատիվոստոքի նաւաբաժինին կողմէ գրաւուած անգլ. Ալանդան շոգենաւին ազատ թողուելը վճռելով, կ'ըսէ թէ շոգենաւը և իր բեռը յարքունիս գրաւման ենթակայ չեն և պէտք է իրենց տէրերուն վերադարձուին, սակայն և այնպէս գրաւման համար բաւական պատճառներ կային։

ԹՕՔԻՕ. — Մարեշալ Օեամա կը տեղեկագրէ թէ Շա—Հօի ճակատամարտին մէջ Ռուսերուն կորուստները ստուգելու համար մինչեւ հոկտ. 22 կատարուած խուզարկութիւնները հետեւեալ արդիւնքները տուած են։ 500 ռուս գերի բռնուած են, Ճաբոնցիները 10550 սպանեալ ռուս գտած են, և գրաւած են, իբր 45 թնդանօթ, 6920 ռումբ, 5474 հրացան և մեծաքանակ վառօդ։ Մեռեալ Ռուսերը թաղուեցան ամէն զինուորական պատիւներով։ Ռուսական զօրաց ամբողջ կորուստը 60000 հոգի կը հաշուուի։

ԼՈՆՏՈՆ. — Ռիւդէրի թղթակիցը ռուս կեդրոնական բանակէն կը տեղեկագրէ թէ Ռուսերը Ուրբաթ օր վերստին անցան Շա—Հօ գետին ձախ եզերքը, և այժմ յառաջընթաց շարժում մը կ'ընեն դէպի ճաբոնական դիրքերը։

ԲԵԹԵՐՍՊՈՒՐԿ.— Զօր. Սախարով կը հեռագրէ Ընդհ. Սպայակոյտին. — Հոկտ. 22էն 23ի գիշերը, ընդհանրապէս հանդարտ անցաւ։ Հոկտ. 23ին, օրն ի բուն, թշնամին ումբակոծեց ռուսական կեդրոնի դիրքերը։ Հոկտ. 23էն 24 լուսնալու գիշերը ո և է կռիւ չպատահեցաւ։

ԶԻՖՈՒ.— Ռիւդէր երէկուան թիւով կը ծանուցանէ թէ Բորթ Արթուրի առջեւ ճաբոնցիք յարձակեցան Էրլունկ Շանի արտաքին պատնէշներուն վրայ, և 4 ժամ տեւող կռիւէ մը վերջ լալոնղեցան գրաւել ռուսական խրամներէն մէկ քանին։ Կը կարծուի թէ ընդհանուր յարձակումը մօտալուտ է։

ԲԵԹԵՐՍՊՈՒՐԿ. — Զօր. Բուրբաթքին կը հեռագրէ թէ Հոկտ. 22էն 23 (Շաբաթէն կիրակի) լուսնալու գիշերը հանդարտ անցաւ։ Ճաբոնցիք քանի մը հետազօտութիւններ միայն փորձեցին ռուսական յառաջապահներուն դէմ, և ետ մղուեցան։

—Պաcսօնական.— Զօր. Սախարով կը տեղեկագրէ Ընդհ. Սպայակոյտին. — Անցած գիշեր հանդարտ անցաւ։ Թշնամին մեծ ոյժեր կը համախմբէ Լինկ Շինկ Բու, Շա-Հօի և երկաթուղիին մօտ։

ՇԵՐՊՈՒՒՐ. — Նաւահանգիստ հասնող բոլոր ռուս մարտանաւերը Շերպուռէ մեկնեցան և իրենց ճամբան կը շարունակեն դէպի հարաւ։

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԷՆ

ՎԵՀ. ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ ԾՆՆԴԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ ԳՈՀԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ ԳԱՏՐԻԱՐՔԱՆԻՍ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

Ս. Պատրիարք Հայրը երէկ ժամը 4ին իջաւ Մայր Եկեղեցի։ Զանգակները կը հնչէին։ Մայր տաճարը լոսերու մէջ կը շողար և Աւագ խորանը բազմաթիւ մոմերով լուսաւորուած էր։

Ն. Սրբազնութիւնը ծանրագին շուրջառ, խաչ և գաւազան առած, սաճարին Մեծ-Ատեանն առաջնորդուեցաւ, շուրջը ունենալով, Տ. Մեսրոպ արք. Սուքիասեան, Տ. Գրիգորիս արք. Յովհաննէսեան, Տ. Հմայեակ արք. Դիմաքսեան, Տ. Մկրտիչ արք. Վէհապետեան, Տ. Գէորգ եպս. Երէցեան, Տ. Ներսէս եպս. Ասլանեան, Տ. Գաբրիէլ եպս. Ճէվահիրճեան, Տ. Արիստակէս եպս. Վանքեան, Տ. Եղնիկ եպս. Ապահունի, Տ. Վահան Ծ. վրդ. Տէր Մինասեան, Տ. Մուշեղ Ծ. վրդ. Սիրբոեան, Տ. Բարգէն Ծ. վրդ. Կիւլէսէրեան, Տ. Ներսէս Ծ. վրդ. Դանիէլեան, Տ. Վահան Ծ. վրդ. Յակոբեան, Տ. Գրիգորիս Ծ. վրդ. Աբարդեան, Տ. Տիրայր վրդ. Մարգարեան, Տ. Եղնիկ վրդ. Պապեան, Տ. Ղեւոնդ վրդ. Դուրեան, Տ. Մարկոս վրդ. Գարագաշեան, Տ. Եղրաս վրդ. Սայլեան և բազմաթիւ քահանաներ։

Մայր տաճարը լեցուած էր ժողովրդեան երկսեռ խուռն բազմութիւնով մը, որուն մէջ կը նշմարուէին, Բազմաքանի և Կրօնական ժողովներու, Հիւանդանոցի հոգաբարձութեան, Տեսուչ խորհուրդներու, Թաղ. Խորհուրդներու և ուրիշ պաշտօնական մարմիններու ներկայացուցիչներ։ Պատրիարքարանի պաշտօնէութիւնը ամբողջութեամբ, ինչպէս նաև Մամուլի ներկայացուցիչներ։

Ս. Պատրիարք Հայրը օրուան գոհաբանական աղօթքներուն սկիզբը առաւ «Հայր մեր»ով, ուրկէ յետոյ դպիրները, ծանրագին շարականներ հագած և առաջնորդութեամբ իրենց երաժշտապետին, երգեցին «Թագաւորեաց Ատուած» շարականը։

Յետոյ Տ. Տիրայր վրդ. Մարգարեան, Պօղոս առաքեալին մէկ գիրքը կարդաց յատակ չեշտով, որով առաքեալը կը հաստատէ թէ՝ հաւատացեալք պէտք է որ հաւատարմութեամբ հպատակին իրենց Թագաւորին։

Կրօնական Ժողովոյ ատենապետ Տ. Գրիգորիս արք. Յովհաննէսեան կարդաց Մատթէոսի ԻԲ. գլուխ Աւետարանը որ կը պատուիրէ «Տո՛ւք զկայսերն՝ Կայսեր և զԱստուծոյն Աստուծոյ»։

Աւետարանէն վերջ Ս. Պատրիարք Հայրը, առաջնորդութեամբ վարդապետներու և քահանաներու, բեմ եկաւ և քնարան առնելով Սաղմոսերգուին Դաւթի «Տէր կեցո՛ զթագաւորն և լուր մեզ յաւուր յորում կարդամք առ քեզ» խօսքը, բացատրեց մարդոց պարտականութիւնները, և մանաւանդ հպատակ ազգերուն՝ հանդէպ իրենց վերատակ ունեցած հաւատարմական պարտականութիւնները յիշեցնելով, ըսաւ, թէ մենք ալ այս օր կոչ ենք հոս Սաղմոսերգուին՝ Դաւթի պէս կրկնելու, «Տէր կեցո՛ զթագաւորն» և աղօթելու կեանքին և արեւշատութեանը համար մեր Վեհափառ Կայսեր։ Իրաւ է որ միշտ և ամէն օր կաղօթենք մեր Վեհապետին կեանքին համար, բայց կան առիթներ, մասնաւոր օրեր որ այդ պարտականութեան գործադրութիւնը ալ աւելի ընդհանրական ձեւ մը կառնէ, և ուր՝ ամէն անհատի սրտէն բղխած աղօթքներ հաւաքարար կուղղուին առ Բարձրեալն Աստուած։

Գողոս առաքեալն ալ արդէն կ'ըսէ «աղօթս արարէք վասն ամենեցուն և մանաւանդ թագաւորաց» և այսօր է որ պէտք է ամէն տանէ աւելի աղօթենք Ն. Կայս. Վեհափառութեան կենաց համար։ Հայ ժողովուրդը որ միշտ, վայելած է Ն. Կայս. Վեհափառութեան հայրական բարեհիմամ հովանին, և Արուն շնորհիւ կրցած է պահել իր գոյութիւնը, եկեղեցին, կրօնքը և լեզուն, այսօր կրկնապէս երախտապարտ կ'զգայ Անոր հանդէպ, անոր համար որ Ն. Կայս. Վեհափառութիւնը նորանոր շնորհներով և բարեացակամութիւններով կերջանկացնէ Հայ ժողովուրդը։ Ուստի աղօթքով և գոհաբանական հանդիսաւոր մաղթանքներով բարձրացուցնենք, մեր ամէն ձայները երկինք, որ մեր Օգոստափառ Ինքնակալին Ապտ-ի-լՀամիտ Բ. Խան Ղազիկայներ երկար ու բարեբաստիկ տարիներ պարգեւէ և Անոր Վեհաշուք հովանին հրպատակ Հայ ժողովրդեան վրայէն միշտ և հանապազ անպակաս ընէ»։

Ժողովրդեան ներկայ խուռն բազմութիւնը՝ սրտագին ու բարձրաձայն ամէններով ձայնակցեցաւ Ն. Արքազնութեան բարեմաղթութիւններուն։

Գոհաբանական Աղօթքէն վերջ, Ս. Պատրիարք Հայրը՝ Պատրիարքարանի ընդունելութեան սրահը ելաւ իր շուրջը գտնուող եկեղեցականներով և ծանօթ անձնաւորութիւններով, ուր պատուասիրութիւններ և մեծարանքներ եղան։

Ս. Պատրիարք Հայրը յետոյ, իր հետ ունենալով Պատրիարքարանի Ա. ազգ. Գործակատար Արիս էֆ. Ֆէսճեանը, Կայս. Պալատ գնաց իր և իր հօտին հաւատարմական զգացումները մատուցանելու յոտս Կայս. Գահոյից։

Ինչպէս Հայոց, Հայ-Հռոմէականներու Պատրիարքը, նաեւ Ցուլնաց Պատրիարքն ալ Ֆէնէրի Մայր եկեղեցիին մէջ Գոհաբանական Աղօթքներէն ետք, Կայս. Պալատ գնաց գործակատարին և Մեծ Լոգոթէթին հետ։

Վեհ. Սուլթանը բարեհաճեցաւ Իր ներկայութեան ընդունիլ հպատակ հասարակութեանց հոգեւոր պետերը, որոնց ի դիմաց Տ. Եռաքիմ Պատրիարք կարդաց հետեւեալ ուղերձը, զոր թուրքերէնի թարգմանեց Մեծ Լոգոթէթը.—

«Վեհափառ Տէր,

«Աստուած հաճեցաւ Ձեր Կայս. Վեհափառութեան շնորհել թագաւորութեան երկար տարիներ, որոնք լեցուն են թէ՝ Իր մեծահոգի Կայսրութեան և թէ Իր հաւատարիմ հպատակներուն համար կարեւոր բարեբաստիկ դէպքերով։

«Այո՛, Աստուած հաճեցաւ Ձեր Մեծանուն Գերդաստանին մէջէն յառաջ բերել Ձեր Օգոստափառ Վեհափառութիւնը, Վեհապետ մը՝ որ Իր վսեմ իմացականութեամբ կ'արդիւնաւորէ մեծամեծ գործեր։ Բարին Աստուած թող երկար տարիներ պահէ պահպանէ զՁեզ, Ձեր նախնեաց փառապանծ Գահուն վրայ։

«Այո՛, Աստուած հաճեցաւ Ձեր Կայս. Վեհափառութեան շնորհել թանկագին առողջութիւն մը, որ Աստուածային շնորհաց և Աստուածային ամենակարողութեան մէկ ապացոյցն է։

«Այո՛, Վեհափառ Տէր, Աստուած հաճեցաւ ալ Ձեզ երկարամեայ Փառապանծ Թագաւորութիւն մը, բարեբաստիկ մեծ դէպքերով լեցուն տարիներ։ Այս ալ Աստուծոյ մէկ մասնաւոր շնորհն է»։

Պատրիարքը վերջացուց աղօթելով Վեհ. Սուլթանին արեւշատութեան և փառքին համար։

Վեհ. Սուլթանը Իր Կայս. Բարձր գոհունակութիւնը յայտնեց հոգեւոր պետերուն և յանձնարարեց Իր Կայս. բարեները հաղորդել հաւատարիմ հպատակներուն։

Հոգեւոր պետերը կրկին կրկին բարեմաղթութիւններ ընելէ ետք մեկնեցան։

Յետոյ, Ս. Պատրիարքը այցելեց նաեւ Թանին փաշայի և պալատական ուսագանին և դարձաւ Բերա իր բնակարանը։

Կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսը Երէկ ընկերակցութեամբ Դէորդ Եպս. Երէցեանի, Հալէպ-Այնթապի Առաջնորդ Տ. Կարապետ Ծ. Վրդ. Տէր Կարապետեանի, Տ. Ներսէս Վրդ. Խապաեանի և Գարամանեան Ցարութիւն և Գուլամեան Դանիէլ էֆ.ներու, ժամը 7ին Կայս. Պալատ գնաց և ընդունուեցաւ Կայս. Պալատն Ա. սենեկապետ Հաճի Ալի փաշայի կողմէ։ Ն. Ս. Օծութիւնը պահ մը պատասխանելէ ետք, գեղատառ ուղերձով մը իր և իր հօտին երախտագիտական և հաւատարմական զգացումները մատոյց յոտս Կայս. Գահոյից և արժանացաւ Կայս. մեծարանաց։

Ս. Կաթողիկոսը կրկին և կրկին ջերմագին բարեմաղթութիւններ ըրաւ Վեհ. Կայսր թանկագին կենաց համար և երախտագիտութիւն յայտնեց՝ իրեն և իր հետեւորդներուն առատաձեռնուած Կայս. անգին շնորհներուն համար։

Ս. Կաթողիկոսը յետոյ այցելեց նաեւ Կայս. Պալատն աւագ քարտուղար Վահմ. Թահսին փաշայի, ուր եւս մեծարանքներ եղան Ն. Ս. Օծութեան։

Ս. Կաթողիկոսը ժամը 8ին իր հետեւորդներով վերադարձաւ Երուսաղէմատուն։

Երէկ գիշեր Պատրիարքարանի մէջ սովորականէն աւելի ոգեւորութեամբ և ակնախտիպ ու բազմազան լոյսերու մէջ կատարուեցան օրուան ընդհանուր խրախճանութիւնները։ Սուրն բազմութեան մը մէջ՝ Մայր վարժարանի երգեցիկ աղաքները՝ Վեհ. Սուլթանին ձօնեալ մաղթերգներ երգեցին, որմէ յետոյ ներկայ գտնուող եկեղեցականաց կողմանէ թրքերէն և հայերէն լեզուաւ բարեմաղթութիւններ արտասանուեցան, վասն թանկագին կենաց և արեւշատութեան Ն. Կայս. Վեհափառութեան։ Միահամուռ և սրտագին ամէններ պատասխանեցին այն բարեմաղթութեանց։ Փոխանորդարանի կողմէ ներկաները մեծարուեցան շաքարեղէններով ու օշարակներով։

Կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսին Պոլիս գտնուելուն առթիւ Սրուսաղէմատունը շատ շքեղ կերպով լուսազարդուած էր։ Բազմաթիւ դրօշներ, հարիւրաւոր կանթեղներ և լապտերներ մանիշակաձեւ յարդարումով գիշերի տեսարան մը կ'ընծայէին։ Երուսաղէմատան մէջ այցելուները օշարակներով և սուրճով կը պատուասիրուէին։

Վեհ. Սուլթանին ծննդեան բարեբաստիկ տարեդարձին առթիւ հանդէս մը տեղի ունեցաւ երէկ Ազգ. Հիւանդանոցին մէջ, նախագահութեամբ հասատատութեան հոգեւոր հովիւ Տ. Վարդան Ծ. Վրդ. Բրսխորոնեանի։ Ս. Ցակոբայ որբանոցին որբերն ու որբուհիները Վեհ. Սուլթանին ձօնեալ երգեր երգեցին և Հիւանդանոցի պատասխարհներէն ուսանող մը երախտագիտական գեղեցիկ ուղերձ մը արտասանեց, Վեհ. Սուլթանին Հիւանդանոցին առատաձեռնած բարիքները թուող։ Հանդէսին ներկայ կը գտնուէին նաեւ, բաց ի անորէն Ցակոբ էֆ. Համամճեանէ, և Հիւանդանոցի գլխաւոր պաշտօնեութենէն, Սէտի-գուլէի և Սամաթիայ Սէր-քօմիսէր էֆէնտիները, որոնց հայկերգով մը արուեցաւ յետոյ հաստատութեան մէջ։ Հանդէսը փակեց Տ. Բրսխորոնեան վրդ. բարեմաղթութիւններ ընելով Վեհ. Սուլթանին համար։ Դիշերը Ազգ. Հիւանդանոցը ինչպէս նաեւ հաստատութեան անորէն Ցակոբ էֆ. Համամճեանի Սէտի-գուլէի բնակարանը շքեղապէս լուսազարդուած էին։

Այս առթիւ լուսազարդուած էին նաեւ Ս. Ցակոբայ և Խաչատուրի Գալֆեան որբանոցները, մայրաքաղաքիս բոլոր Հայ եկեղեցիներուն դուռները, Ս. Պատրիարք Հօր Բերայի բնակարանը, փոխանորդ Սրբազանին Սամաթիոյ, Տ. Բարթողիմէոս արք.ի Պէյքօզի, և Տ. Մեսրոպ արք.ի Գում Գաբուի բնակարանները, ինչպէս նաեւ ուրիշ կառավարական Հայ պաշտօնատարներու բնակարանները։

—Կայս. Ծննդեան տարեդարձին առթիւ Մաքրիգիւղի քահանայից դասը Թող. Խորհրդոյ առանապետ Մինրան էֆ. Այանեան, Տաճան վարժարանի աշակերտները՝ իրենց Տնօրէնին և ուսուցչաց հետ, Վահմ. Դայմագամ պէյին ներկայացան։ Աշակերտներէն Պ. Վահան Յարութիւնեան ուղերձ մը կարդաց և Վեհ. Սուլթանին ձօնեալ երգեր երգուեցան։ Ներկաները առաջնորդուեցան Դայմագամ պէյի սենեակը որ ուրիշներ ընդունելութիւն մը եղաւ և ներկաները պատասխարուեցան սուրճով և շաքարով։ Դիշերը եկեղեցին ու վարժարանը պատշաճապէս լուսազարդուած էին։

Հայ-Հռոմէականներու Կ. Պոլսոյ Ս. Սապպաղեան, երէկ առաւնախագահեց Գոհաբանական աղօթքին որ կատարուեցաւ Սարգը Աղաճի Հայ-Հռոմէական Պատրիարքարանիս եկեղեցիին մէջ և յետոյ Կայս. Պալատ գնաց, ուր միւս հոգեւոր պետերուն հետ պատիւը ունեցաւ Վեհ. Սուլթանին ներկայանալու և իր ու իր հօտին հաւատարմական զգացումները մատուցանելու։ Ն. Սրբազնութիւն յետոյ այցելեց նաեւ Պալատական աւագանին և ընդունուեցաւ մեծարանքներով։

Սարգը Աղաճի Պատրիարքարանը, ինչպէս նաեւ Հայ-Հռոմէական երեւելիներու բնակարանները լուսազարդուած էին։

Հայ - Բողոքականներու աղգապետ Վահմ. Ցակոբ էֆ. Պոյաճեան երէկ Կայս. Պալատ երթալով ի դիմաց իր հաւատակիցներուն հաւատարմական զգացումներ մատոյց յոտս Կայս. Գահոյից։

Դիշերը թէ՛ Ազգապետարանը և թէ Վահմ. Ազգապետ էֆ.ի և Հայ-Բողոքական երեւելիներու բնակարանները ուսազարդուած էին օրուան ոգին լաւութիւն։

Երէկ Կայս. Պալատ գացին Տ. Բարթողիմէոս, Տ. Հմայեակ, Տ. Մեսրոպ Արքեպիսկոպոսները, Տ. Արիստակէս Եպիսկոպոս Վանքեան, և երախտագիտական ու շնորհաւորական ուղերձներ մատուցին յոտս Կայս. Գահոյից և արժանացան Կայս. մեծարանաց։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Պատրիարք Ամեն. Տ. Ցարութիւն Սրբազան շնորհաւորական և երախտագիտական հեռագիր մը ուղղեց Կայս. Պալատ։

ԿԷՏԻԿ ՓԱՇԱՅԻ Թող. Խորհրդը գրով մը կը յայտնէր թէ տեղւոյն ասւագերէց Տ. Յովհաննէս քհ. բոլորովին հրաժարած է նոյն եկեղեցիին մէջ պաշտօնավարելէ. ուստի խնդրած է որ Եէնի Գարուի Տ. Արիստակէս Վարժապետան քահանան Կէտիկ Փաշայի եկեղեցին հաստատուի։

ՇՈՒՄԼԱՅԻ Նորակազմ Թող. Խորհրդոյ երկամեայ պաշտօնավարութեան պայմանաժամը լրացած ըլլալով, 5 անդամէ բաղկացած Թող. Խորհուրդ մը կազմուած և տեղեկագրուելով Պատրիարքարան, հաստատութիւնը ընդունուած է։

ԱՐԵՒ. ՄԱՄՈՒԼԻ Կ. Պոլսոյ թղթակից Վասիլեակ Գիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսին Կ. Պոլիս այցելութեան առթիւ իր թղթակցութեան մէջ, հետեւեալն ալ աւելցուցած է.—

Ս. Կաթողիկոսը, բարի գալուստեան այցելութիւնները ընդունելէ ետքը, սկսած է Կիլիկիոյ եկեղեցական և կրթական խնդիրներուն զբաղելու։ Ն. Ս. Օծութիւն անչուշտ առաջնութիւն պիտի այլ կրթական խնդրին և իր հոգեւոր իրաւասութեան տակ գտնուած բազմաթիւ վարժարաններուն զարգացման ու յառաջդիմութեան պիտի աշխատի։ Ասկից առաջ, Առաջայի վարժարաններուն համար Ն. Ս. Օծութիւնը ընդհանուր տեսուչ մը ուզեց և Երէցեան Տ. Դէորգ Սրբազանի ընտրութեամբ ղրկուած տեսչին՝ Տիրան Զրաքեանի պաշտօնավարութիւնը իր օրէն պէս անհակնալի մնաց մեզի։ Քանի մը ամիս կենալէ ետքը, չենք գիտեր ի՞նչ պատճառով լքանեց այդ կարեւոր պաշտօնը և Պոլիս դարձաւ։ Կը լսենք թէ այս անգամ մտադրութիւն կայ գիտակից ընտրութիւն մը կատարել յանձին Երուանդ էֆ. Տ. Անդրէասեանի, Պէրպէրեան վարժարանի հայերէն լեզուի ուսուցչին, որ արդարեւ կարող անձնաւորութիւն մըն է, ինչպէս կը վկայեն Ս. Պատրիարքը, Դուրեան Տ. Եղիշէ Եպիսկոպոս, Պէրպէրեան էֆ. եւն.։ Եթէ Տ. Անդրէասեան էֆ. կամ վերջապէս անոր նման կարող և պատրաստակամ անձնաւորութիւն մը ի պաշտօն հրաւիրուի և անոր աչալուրջ հսկողութեան տակ ուսուցչական ընտիր խումբ մը կազմուի, կը կարծենք որ Ս. Կաթողիկոսը բաւական հանգիստ կ'ըլլայ այս կողմէ. և իր բովանդակ գործունէութիւնը կը նուիրէ եկեղեցական խնդիրներու կարգադրութեան։

ՄԱՆԶՈՒՄԷ

Սրուանդ էֆ. Տ. Անդրէասեան մինչեւ այս ժամը բան մը գիտցած չէ Ս. Կաթողիկոսին կամ ուրիշներու մասին ունեցած մտադրութեան վրայ, բայց կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ գոնէ ինք մտադրութիւն չունի հեռանալու իր Կ. Պոլսոյ պաշտօնէն։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԵԿԵՂ. ԳՈՐԾԵՐԸ

Պապատաղէն կը գրեն մեզի.— Բնակած քաղաքս Պապատաղ համանուն լճին եզերքը՝ պարփակուած է լերանց շղթաներէ, հարաւէն Բէլսոթէնէ 86, իսկ հիւսիսէն Թուլչայ կուսակալանիստ՝ 40 քիլոմէթր հեռաւորութեամբ՝ որ տեղակալով մը կը կառավարուի, ունի հեռագիր, հեռաձայն, նաև հիւանդանոց, զօրանոց, հասարակաց պարտէզ և խնուղիներով կապուած է երկրին ամէն կողմերուն հետ։

Հայերը ունին Ս. Աստուածածին անուամբ նորաշէն եկեղեցի մը, տարեկան 1000 ֆրանք ծախսուելով։ եկամուտներուն գլխաւոր աղբիւրն է՝ մեծ բանջարանոց մը որուն տարեկանը 800 ֆրանք է։

Օրինաց տարատրութեամբ՝ ամէն ոք որ՝ կը բնակի ռումանական երկիրը, պարտաւոր է գէթ նախնական չորս դասընթացք աւարտել կառավարութեան կողմէ բոլորովին ձրի հաստատուած դպրոցներու մէջ։ Հպատակ ազգեր ալ եթէ կ'ուզեն կրնան ունենալ իրենց մասնաւոր վարժարաններն՝ ռումանական լեզուի ուսուցումը անհրաժեշտ ըլլալու պայմանաւ, որուն հետեւանքը եղած է տեղւոյս հայ վարժարանին փակումը՝ ռումէն դասախօսի մը ամսավճարը չկարենալ վճարելուն համար։ Տեղացի հայոց կրթական վիճակը դժբաղդաբար խեղճ է։ Նոր սերունդը տիրող լեզուին կ'ընտանենայ հեռզհեռէ, առանց երբէք հայ լեզուի մասին փոյթ ունենալու. տեղացին թէպետեւ կրօնասիրական ձեւեր ունի, բայց երբէ՛ք եկեղեցի չյաճախեր. հինգ տաղաւարներու մէջ միայն կը տեսնուին եկեղեցի յաճախողներ, ներկայիս մէջ կը գտնուին հոս՝ երկու տուն կեսարացի հայեր, որոնք լաւ դիրք ունին Պ. Պ. Մերկերիոս Դասապետն և Հայկազն Հայիտեան։

Ամէն ոք որ ամսանանալ կ'ուզէ, նախապէս պարտի երթալ քաղաքապետական Ժողովոյ՝ ու հոն յօրս վկանեցով և ձեռագրելով ներկայութեամբ պիտի ճշդուի երկուքին յօժար միութիւնը. ուստի գործողութիւնը 15 օր հրատարակուելէ յետոյ միայն՝ սոյն ժողովին նախագահը իր պաշտօնական համագրեսուով, ուրի կ'ելլէ՝ ու քանի մը խօսքերով իրար թէ կը նուիրագործէ անոնց միութիւնը, յորմէ յետոյ այլ ևս ոչ ոք և կին կը համարուին ու այնպէս կը ճանչցուին կառավարութեան մօտ. մեր հայերն ալ թէպէտեւ պարտաւորուած են այս օրէնքին հպատակելու բայց երբէ՛ք չպտուիր մէկ հայ մը՝ որ չդիմէ ու իր պաշտը չորրագրէ ըստ Հայ. եկեղեցւոյ օրինաց։

ԿԻԼԻԿԻՈՅ Ս. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ Ի ԴԱԼԱԹԻԱ

Կիլիկիոյ Շնորհազարդ Ս. Հայրապետը Տ. Տ. Սահակ Ս. Կաթողիկոսը՝ յառաջիկայ Հինգշաբթի (14 հոկտ. 904) Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի քարոզէ և իր Հայրապետական Օրհնութիւնները պիտի տայ բարեպաշտ ժողովրդեան։

Ն. Ս. Օծութեան այս շնորհաբեր գալուստեան առթիւ Խնամակալութեան կողմէ եղած մասնաւոր կարգադրութեան համաձայն Ս. Պատարագը պիտի սկսի առաւօտեան ժամը 3½ին (Լ. Թ.) իսկ քարոզը՝ Դիրքէն անմիջապէս ետքը։

Ի դիմաց Խնամակալութեան

Ատենադպիր Ատենապետ

Ց. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ Ց. ԷՍԱՏԵԱՆ

ՄԱՆԶՈՒՄԷԻ ԱՐՔԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ԲԱԺԻՆԸ

ԶԱՏՈՒՆԿՔ

Երկուշաբթի Մայր եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ Պատարագութեան հանդէսը Արշակ էֆ. Խաչերեանի Օր. Բեսուզիկ Գալֆէեանի հետ, կնքահայրութեամբ Նշան էֆ. Ալեանաքեանի, երկու կողմէ բարեկամներու և ազգականներու ներկայութեանը։

* * *

Հոկտ. 10, Կիրակի օր Պրուսայի Ս. Աստուածածին եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ Ակնեցի Մինրան էֆ. Ս. Կիւլիսթանեանի պսակադրութիւնը Օր. Պայծառ Մ. Կիւլիսթանեանի հետ։

ՆԵՐՔԻՆ

ՎԵՀ. ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ ԾՆՆԴԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Վեհ. Սուլթանին Ծննդեան Տարեդարձին առթիւ Պոլիս երէկ ցորեկ ամբողջ դրօշազարդուած էր և հանդիսական երեւոյթ մը զգեցած։ Ցորեկին, ըստ սովորութեան, թնդանօթներ արձակուեցան որոշեալ տեղերէ։

Ինչպէս պաշտօնապէս ծանուցուեցաւ, պաշտօնական շնորհաւորութիւնները կատարուեցան Եըլտըզի Կայս. Պալատն մէջ շքեղօրէն։ Առտուն, պետական բոլոր քաղաքային, զինուորական և կրօնական բարձր պաշտօնատարները Կայս. Պալատ գացին իրենց շնորհաւորութիւնները մատուցանելու, առաջնորդութեամբ Նախարարներուն։ Բարձր. Մեծ-Եպարքոս Ֆէրիտ փաշա, ի դիմաց բոլոր պաշտօնատարներուն, շնորհաւորութիւններ մատոյց յոտս Կայս. Գահոյից և բարեմաղթութիւններ ըրաւ։ Վեհ. Սուլթանը բարեհաճեցաւ յայտարարել թէ շատ գոհ է այն հաւատարմական ծառայութիւնէն զոր նախարարները կը մատուցանեն թէ՛ Իրեն և թէ Կայս. Երկրին։ Մեծ-Եպարքոսը սրտաբուղխ մաղթանքներով հաւատարմական զգացմանց հաւատքը մատոյց։ Կրօնականներուն կողմէ Բէիս Իլ-Իլեհամ էֆէնտին շնորհաւորութիւններ մատոյց և արժանացաւ Կայս. մեծարանաց։

Ինչպէս Հայոց և Հայ-Հռոմէականաց, նոյնպէս Ցուլնաց, Պուլկարաց, Բաղդէացիներու և Մելքիտներու Մայր եկեղեցիներուն մէջ հանդիսաւոր բարեմաղթութիւններ եղան Վեհ. Սուլթանին համար, և յետոյ հոգեւոր պետերը Կայս. Պալատ երթալով արժանացան Կայս. ունկընդրութեան և իրենց հասարակութեանց շնորհաւորութիւնները մատուցին։

Նոյնպէս, Կայս. Պալատ երթալով շնորհաւորութիւններ մատուցին օտար դեսպանատուններու առաջին թարգմանները, Պոլսոյ Առեւտրական, Սեղանաւորական մեծ հաստատութեանց, երկաթուղիներու Տնօրէնները, և ականաւոր անձնաւորութիւններ։

*** Վեհ. Սուլթանին Ծննդեան առթիւ արձակուած առթիւ, երէկ շնորհաւորական հեռագիրներ հասան Կայս. Պալատ Պարսից Շահէն և օտար բոլոր Վեհապետներէն։ Վեհ. Սուլթանը փոխադարձ հեռագրով շնորհակալութիւն յայտնեց։

Եգիպտոսի Խիվը, Մէքքէի Էմիրը, Պուլկարիոյ իշխանը, Սամոսի իշխանը, բոլոր կուսակալները, զօրքանակներու հրամատարները, և օտար Տէրութեանց մօտ Օսմ. ներկայացուցիչներն ալ շնորհաւորական հեռագիրներ ուղղեցին Կայս. Պալատ։ Կայս. Պալատին առաջին քարտուղարութիւնը փոխադարձ հեռագիրներով Կայս. Բարձր գոհունակութիւնները հաղորդեց անոնց։

*** Երէկ Կեդր. բանտէն ազատարձակուեցան 62 բանտարկեալներ, որոնք իրենց պատժին երկու երրորդ մասը լրացուցած էին։ Գաւառներու բանտերէն ալ նոյն կարգի բանտարկեալներ ազատ թողուեցան։ Ազատարձակուեցան նաև թեթեւ յանցանքով բանտարկուած զինուորականները, ինչպէս նաև փոքրաքանակ պարտքերու համար բանտարկեալները։

*** Այս բարեբաստիկ առթիւ բոլոր տեղական մամուլը երախտագիտական Ուղերձներ հրատարակեց։ Իքդամ և Սապահ երէկի իրենց ուղերձներուն մէջ հրատարակած են նաև Հայ վարժարաններու օսմաներէնի առաջնակարգ ուսուցիչ Ստեփան էֆ. Կուրտիկեանի մէկ սրտեսատիւս քերթուածը։

*** Վեհ. Սուլթանին Ծննդեան բարեբաստիկ Տարեդարձը ազնելու համար արդէն շաբաթէ մը ի վեր էր որ մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած էին։ Օդը արդէն պայծառ, աւելի առաթ կ'ընծայէր հանդիսութեանց։ Մայրաքաղաքիս ամէն կողմերը բազմաթիւ չէնքեր դրօշներով և դափնիներով զարդարուած և նաւահանգիստին մէջ բոլոր շոգենաւերը գունդգոյն դրօշակներ պարզած, դիւթիչ տեսարան մը կը պարզէին։ Բերայի, Ղալաթիոյ և Պոլսոյ բոլոր վաճառատունները դրօշ պարզած էին։ Մեծ Շուկան, Ոսկերչաց Շուկան, Պէյսիպէյը շքեղապէս յարդարուած էին գորգերով և թանկարժէք կերպասներով։ Իսկ գիշերը լուսավառութիւնները և խրախճանութիւնները անկարագրելի էին։ Պետական բոլոր պաշտօնատունները, նախարարներուն ապարանքները, երեւելի անձերու և Պետական պաշտօնատարներու բնակարանները, հանրային հաստատութիւնները, մզկիթները, աշտարակները, Պատրիարքարանները, եկեղեցիները, դպրոցները, պահականոցները, Օսմ. Պանքան, Հանր. Պարքի Վարչութիւնը, Քրէտի Լիոնէն, Բէյթին, Օսմ. և օտար պահականաւերը ամբողջ լոյսերու մէջ կը լողային, մէկ խօսքով Պոլիս ամբողջ լուսեղէն հեղեղով մը կը փայլէր և խրախճանութիւններ մինչեւ լոյս տեւեցին։

Գաղաղիւղէն կը գրեն մեզ.—Լուսաւառութիւնները չատ շքեղ էին ամէն կողմ։ Հիանալի տեսարան մը կը կազմէր Հայատաբաշայի մէջ, Անատոլուի Երկաթուղիին կայարանը։ Ամբողջ չէնքը կարծես լուսաւոր ջահ մըն էր Ելեկտրական և օդային կաղի լոյսերու։ Ի մէջ այլոց նշանակելի էր նաև նոյն ընկերութեան անօրէն Մ. Հիւկնէնի Ֆէնէրի բնակարանը։

Գաղաղիւղի ծանօթ ազգայիններէն Աղն. Մկրտիչ էֆ. Մուրատեան ալ, արդէն նախապէս մեծ պատրաստութիւններ տեսած ըլլալով, ինչպէս ամէն տարի, շատ շքեղօրէն ծանեց Կայս. Մենդեան Տարեդարձը։ Իր տունը բազմաթիւ դրօշներու, հարիւրաւոր կանթեղներու և լապտերներու համախմբում մըն էր պարզապէս և ակնախտիպ ցոլքեր կ'արձակէր։ Մինչեւ ուշ ատեն շարունակուեցաւ խրախճանութիւնները և պատուասիրութիւններ եղան այցելուներուն։

ԹՈՒՐՔԵՐԷՊՈՒԼԿԱՐ թերթատարան և հեռագրական պայմանագրութեան բանակցութիւնները շարունակելու համար, Պուլկար թղթատարական նախարար Մ. Սթոյանովիչ քանի մը օրէն Պոլիս կը ժամանէ։

ԳՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆ Մ. Քոնթան և Տիկինը հաւանաբար առաջիկայ շաբաթ Պոլիս կը հասնին։

ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵԼԵՒՄՈՒՏԸ.— Կայս. Պալատ գումարուող Ելմտական Բարձր Ցանձնաժողովը հեռագրեց գաւառային ֆէտանութեանց Կայս. Իրատէ մը որ կը հրամայէ յետնեալ տուրքերու արագ գանձումը։ Գանձումը պիտի յանձնուի վստահելի պաշտօնեաներու, որոնք իրր վարձք 5% պիտի ստանան իրենց գանձած գումարներուն վրայ։

ԱՐՄԱՏԻՔՆԵՐԸ.—Առեւտրական նախարարութիւնը գրեց Պոլսոյ Առեւտրական Սենեակին ազդարարել ամէն կողմ որ արմատիքի առեւտուրին մէջ լիպրայով և քիլոյով կռուելու դրութիւնը ջնջուի և անոր տեղ օքսա գործածուի բացարձակապէս։

ԻԶՄԻՐԻ ԺԱՄԱՆՈՒՄՆԵՐԸ.— Առողջապահական բարձր Խորհուրդին որոշմամբ Իզմիրի ժամանումներուն դէմ դրուած առողջապահական միջոցները ջնջուեցան։

ՍԻՒՐԷԻ ՀԻՒՄԱՑՈՒՆԸ առջի օր հանդիսաւոր թափորով Կայս. Պալատէն Սկիւտար փոխադրուեցաւ։

ՑՈՒՆԱՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ հեռագրեց Սինօդի երեք նոր անդամներուն Պոլիս գալ չուտով։ Պատրիարքին և Սինոդականներուն ամանց մէջեւ ծագած անհամաձայնութիւնը վերջ գտածի պէս է։ Ցունաց երեւելիները և թաղային մարմինները իրենց ժողովուրդին կողմէ համակրութիւն կը յայտնեն Պատրիարքին։ Եփեսոսի և Միտիլիի մետրապոլիտ սինօդականները առջի օր Կայս. Պալատ գացին և ներկայացան Թահսին փաշայի։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ Ամերիկոս Վէսքուչչի դպրոց-Մարտանաւը Սաֆա հասաւ։ Ճենովայի դուքսին զաւակը, Սաֆուայի Թէրտինանտ իշխանը որ նաւուն մէջ կը գտնուէր, Երուսաղէմ գնաց և այցելեց Ս. Ցարութեան Տաճարը և Բեթլեհէմը։ Իշխանը մեկնելէ առաջ այցելութիւններ փոխանակեց կառավարիչին հետ։

ԹԱՇՈՂ ԿՂԶԻՆ բոլոր հանքերուն շահագործումը Կայս. Անձնական Գանձուն նախարարութեան կողմէ յանձնուեցաւ գերման Ֆր. Սրիսել Տան։

ԻԶՄԻՐԻ ԹՐԱՄՈՒԻՑԸ.— Վերջերս առաջարկուած էր Բարշը եաքայէն Իզմիր Թրամուէյ մը չինել։ Խնդիրը քննելով տեղւոյն Վարչական Խորհուրդը որոշեց որ գիծը չինէ թաղապետութիւնը։ Աշխատութիւնները մօտերս պիտի սկսին։

ԲԱՐԻԶԻ ՊՕՐՍԱՆ

BOURSE DE PARIS

25 Հոկտ. 1904

Ֆրանս. 3% Français)	98 —
Բէյժի (Tab. Turcs)	365 —
Օսմ. Միացեալ (R. Nv. Unif.)	86 30
Երկաթուղի (Lots Turcs)	126 —
Պանք Օթթ. (Banque Ott.)	590 —
Թրանսվալ (Transvaal)	89 —

ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Երէկ գիշեր ուշ ատեն հեռագրական գործակալութիւնս կողմէ մեզ հաղորդուած են հետեւեալ հեռագիրները.—

ԼՈՆՏՈՆ, 25 հոկտ. — Զարին հեռագիրը լաւ տպաւորութիւն մը յառաջ բերած է Անգլիոյ մէջ։ Հետեւաբար տարակոյս չկայ թէ ձկնորսաներու ծանր միջադէպը բարեկամական եղանակաւ մը պիտի կարգադրուի։

ԲԱՐԻԶ.— Ճարանցիները ազդուապէս կը յարձակին Բերլի Արթուրի վրայ և կը ամբաստանեն զայն՝ Թաքիոէ հասած մեկին հրամաններուն վրայ։

—Մուքտէնէ առնուած մասնաւոր հեռագրեր կը տեղեկացնեն թէ Ճարանցիները յարձակողականի վերսկսած են։ Երեք չորս օրէ ի վեր պատրաստութիւններ կը տեսնուին երկու կողմէն և դիրքերը կը զօրացուին։ Վճռական և ահեղ ընդհարումի մը կ'սպասուի։

ԼՈՆՏՈՆ.— Ձկնորսաներուն միջադէպին հետեւանքով Լոնտոնի մէջ գրգռութիւնը կը շարունակուի։ Բազմութիւնը թերթերը ձեռքէ ձեռք կը խլէ նոր մանրամասնութեանց համար։ Մամուլը միաձայն գոհացում կը պահանջէ։ Բրիտանական կառավարութիւնը անմիջապէս գրեց Բեթերսպուրկ և Ձարը փութով հեռագրեց Անգլիոյ թագաւորին, ամէն գոհացում տալով այն ցաւալի դժբաղդութեան առթիւ որ այնքան բուռն կերպով զգացուեցաւ Ռուսիոյ և Անգլիոյ մէջ։

ԾԱՂԻԿ Կիւամեայ հանդէսին Յրդ թիւը երէկ հրապարակ ելաւ հետեւեալ բովանդակութեամբ.

Տարեդարձ Ծննդեան Վեհ. Սուլթանին, (Խմբագրական). — Օրքի. Ցուլ. Տէր-Մատիանեան, «Թայմդ» լրագրին պատմութիւնը. — Մուշեղ վրդ. Կրօնքն ու Եկեղեցին (ըմբռնումներ). — Արտ. Ցարութիւնեան, Սպասում (բանաստ.).—Ցովհ. Գաղանճեան Ժողովրդային լեզուին բանաստեղծական կողմերը.— Տօքթ. Ն. Տաղաւարեան, Մեր դաստիարակութեան թերութիւնները. Եռոյլ Արմէն, Զէպօրին ցաւը. — Մ. Ա. Պարսամեան, Անէանք (բանաստ.)— Ա. Ահարոնեան, Անհաւատը (վիպակ) Գ *** — Պուրակներու աղջիկը, Արամ Անտոնեան.— Գիրքերու շուրջը (դրուագներ). — Նախնի ծովամարտերը (Խայրէտտին Պարպրուս փաշա), Մ. Ա. Պարսամեան.— Գիրկընդխառնում (բանաստ), Մորուակ. — Կեանքն ու մամուլը (Քրոնիկ)։

ռուն վիճակը տեսնելով, արդանատեցաւ և Ֆրանսա դարձին՝ պետը եղաւ զգայական—տնտեսական դպրոցին, որ առանց մասնաւոր վարդապետութիւն մը քարոզելու արտադրութեան և չըբաշխութեան վրայ, մասնաւոր ուշադրութիւն ընծայեց աշխատաւոր դասուն։

Ֆուրիէ և Սէն Սիմոն ալ աշխատաւորներու թշուառութեան խնդրովը զբաղեցան։ Բայց ճարտարական դրութեան մասին Սիզմոնտիէն աւելի յառաջացաւ ըլլալով, բացարձակապէս դատապարտեցին այն դրութիւնը։ Իւրաքանչիւրը իր հակցած եղանակով պատմեց մարդկութեան անցած նախկին հանգրուաններուն շարքը, մրցումին անկանոնութիւնը, արտադրիչ ոյժերու չարաչար գործածումը և արտադրութեան անբաւականութիւնը՝ սպառումի պէտքերուն համեմատութեամբ, և իբր եղրակացութիւն՝ նոր կաղապար մը ձուլելու պէտքը զգացուցին։ Բայց այն կաղապարները բնաւ իրարու չէին նմաներ։ Առանց մանրամասնութեան մէջ մտնելու, կարելի է դատել իրենց եղրակացութեան տարբերութենէն։ Սէն Սիմոնեանք աշխատաւորներն և դրամատէրները, առանց վերապահութեան, կը յանձնէին կրօնականներու ձեռք, որոնք թշուառներու բաշխման պիտի հսկէին և արտադրութիւնը պիտի վարէին։ Ընդհակառակն Ֆուրիէր կ'ենթադրէր որ շահու հրապոյրին շարժառիթը կը բաւէ ինքնաբերաբար ներդաշնակութիւն հաստատելու մարդկային ընկերութեան օգտակար ամէն աշխատութեանց մէջ, և կ'երեւակայէր որ արտադրութիւնը այս միջոցով անհունապէս աւելի պիտի ըլլար։

Անդուստ Ֆրանսացի այս չորս խորհողները իրենց ժամանակին մարդիկն էին, միայն թէ իրենց խորհելու եղանակը կը տարբերի և հոն է արդէն իրենց իսկատիպ հանգամանքը։ Առանց այն ատենի տնտեսական իրողութիւններուն վրայ հակազդեցին, իրենց ժամանակակիցներուն մտածումը բարեփոխելով այս մասին։

Պարզ Խօսքեր

Սիրելի Հրանտ

Հարստութեան ի՛նչ ըլլալը ասկից առաջ համառօտ կերպով բացատրելէ ետքը, այսօր պիտի խօսինք անոր բաշխումին վրայ։ Հարստութիւն մը սպառելը անոր օգտակարութիւնը ջնջել ըսել է, — զոր օրինակ երբ հանքածուխը կ'այրենք, կամ հացը կ'ուտենք նն։ Բանի մը օգտակարութիւնը կը ջնջուի տարբեր եղանակներով։ Կրնայ ուրուրի, ինչպէս միսը, ձուկը, կամ նորաձեւութենէ իյնալ, ինչպէս արդուզարդը, կամ պարզապէս հինալ, ինչպէս տարեցոյց մը։ Շատեմարանները կրնան այրել, չոգենաւերը կրնան ընկղմիլ։ Այս ամէն պարագաներուն մէջ օգտակարութիւնը կը ջնջուի դանդաղօրէն կամ արագ արագ և այն ատեն հարստութիւնը սպառած կ'ըլլայ։ Երբ առարկայ մը գործածութեամբ չի մաշիր կամ չի ջնջուիր,— ինչպէս գիրք մը, նկար մը,— օգտակարութիւնը կը բազմապակուի։ Հանրային մատենադարանները, թանգարանները և նմանօրինակ հաստատութիւնները կը բազմապատկեն ամէն օգտակարութիւն։ Հարստութիւններ կան զոր սպառելու է ամէնէն օգտակար եղանակով։ Եթէ անապատին մէջ կորսուած մարդ մը քիչ մը ծնունդ ունենայ, անշուշտ խելացութիւն չէ մէկ անգամէն ուտել լմնցնել զայն երբ տակաւին քանի մը օր անոթի մնալու հաւանականութիւնը կայ։ Պաշարը խնայելու է։ Կեանքի ամէն պարագաներու մէջ ալ անհրաժեշտ է այս խնայողութիւնը։ Աչխատաւոր մը պէտք չէ որ ամբողջ շահածը ուտէ լմնցնէ երբ գործերը բանուկ են, վասնզի կրնայ ըլլալ որ գործերը նուազին և ինքն առանց պաշօնի մընայ։ Նմանապէս, ինչ որ երիտասարդութեան մէջ կը ծախսուի պերճանքի և ուրիշ սիրնչ բաներու համար, կրնայ շատ աւելի օգտակար ըլլալ ծերութեան մէջ երբ դժուար կ'ըլլայ անհրաժեշտը ճարել։ Իրաւ է որ ամէն հարստութիւն սպառելու սահմանուած է, բայց պէտք է սպառել այն ատեն միայն երբ անհրաժեշտ է։

ՍԵՂԱՆԱՒՈՐԱԿԱՆ

ՓՈԽԱՆԱԿԱԳԻՐ

[Ուսումնասիրութիւն]

Ըսենք թէ չէք մը ունինք Լոնտոնի վրայ։ Փոխանակութեան գինն է 25,14, որով մեր չէքը պիտի ծախենք 25,14 ֆր.ի, առ մէն մի ոսկի, առանց ներքին արժէքը, 25,22ը նկատի առնելու։

Փոխանակագիրը կը գործածուի մասնաւոր ծախելիք կամ գնելիք փոխանակագիրներու համար, բայց նաեւ անհրաժեշտ է արտասահմանի մէջ վճառումներու կամ գնումներու, արժէգիրի, արպիդրաժի համար ևն.։

Փոխանակագրի փոփոխութեանց պատճառներն են 1. Թղթադրամը, 2. Խնդրանքն ու մատուցումը, 3. Տնտեսական պարագաները և 4. Զեղչի սակը արտասահմանի մէջ։

Թղթադրամ.—Երկրի մը փոխանակագիրը, բնական պայմաններու մէջ, բաւական մօտ ըլլալու է բուն արժէքին, մերթ քիչ մը բարձր, մերթ քիչ մը ստորին։ Այսպէս են Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Ֆրանսայի վրայ եղած փոխանակագիրները։ Բայց ուրիշ երկիրներու մէջ փոխանակագիրը շատ վար է բուն արժէքէն։ Այսպէս, մէկ ռուպլը կ'արժէ 4 ֆր., և ռուպլին փոխանակագիրը 2 ֆր. 66 է, այսինքն 34 % տարբերութիւն մը կայ։ Ինչո՞ւ այս տարբերութիւնը։ Պարզապէս անոր համար որ ռուպլ կոչուած երկու տարբեր դրամներ կան։ Առաջին պարագային մէջ, խնդիրը ոսկի ռուպլին վրայ է, և երկրորդ պարագային մէջ՝ թղթադրամ ռուպլին վրայ։

Թղթադրամ բառը չփոթութիւն կը պատճառէ։ Այս անունով պէտք է հասկնալ թուղթէ բոլոր դրամները։ — Ո՛չ, վասն զի պանքոտան ալ թուղթէ դրամ մըն է, բայց թղթադրամ չէ։ Պանքոտոմը վճարելի է ի տես, դրամով և կրոդին։ Հոգ չէ թէ մարդուս գրպանին մէջ ըլլայ 100 ֆր.նոց պանքոտամ մը կամ հինգ գաղոսկի, վասն զի, ե՛րբ որ ուզուի, կարելի է այդ պանքոտոմը ստակի վերածել։ Պանքոտոմը օրինական ընթացք ունի։ Երբ իբրեւ դրամական վճարում պանքոտոմ տաք, չեն մերժեր։ Ընդհակառակն թղթադրամին շրջաբերութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարելի չէ հնչուն դրամի վերածել զայն։ Պէտք է աւելցնել որ երբ պանքոտոմին շրջաբերութիւնը պարտաւորիչ ըլլայ, այն ատեն տեսակ մը թղթադրամ կ'ըլլայ։ Թղթադրամ ռուպլին վրայ 34 % ի տարբերութիւն մը տեսանք։ Ահաւասիկ ուրիշ օրինակ մը, — Պրէզիլեան ոսկի միլրէն կ'արժէ 27 բէնա։ Փոխանակագինն է 5 7/8 բէնա, որով 78 % կորուստ մը կայ։ Ուրեմն, թղթադրամին գործածումը այն պատճառն է որ ամէնէն աւելի կ'ազդէ, և գէ՛ղ կ'ազդէ, փոխանակագինին վրայ։ Թղթադրամը միշտ պակաս կ'արժէ քան հրնչուն դրամը, և այս տարբերութիւնը աւելի կամ նուազ է պարագաներուն համեմատ։

Այն երկիրները որոնք բաւական հնչուն դրամ ունին իրենց փոխանակութեանց պէտքերուն բաւելու չափ, թղթադրամ չեն հաներ։ Ըսել չենք ուզեր որ երբ երկիր մը տասն միլիառի գործ կ'ընէ, անպատճառ տասն միլիառ հնչուն դրամի պէտք ունի։ Պանքոտոմները, փոխանակագրերը, ընթացիկ հաշիւները, փոխանցումները մեծապէս կը նուազեցնեն պէտք եղած հնչուն դրամին քանակութիւնը։ Բայց երբ երկիր մը հնչուն դրամ չաւ չունի, և երբ իր վճառականութիւնը հնչուն դրամ չի բերեր, ինչ կը պատահի։ — Իր վճարումներուն համար կը նեղուի, պանքոտոմ չի հաներ, կամ եթէ հանէ, անոր շրջաբերութիւնը պարտաւորիչ կ'ընէ։ Բայց յաճախ թղթադրամ կը հանէ, արժէքը անմիջապէս չհատուցուելու պայմանաւ, և տեսէք թէ ի՛նչ կը պատահի, — դրամը տակաւ երկրէն դուրս կ'ելնէ վճառականներուն պարտքը կամ գնումները հատուցանելու համար, և հետեւապէս դրամը կը քիչնայ, և որովհետեւ հրնչում դրամ պէտք է ընթացիկ գործառնութիւնները կարգադրելու համար, ահաւասիկ թղթադրամի նոր քանակութիւն մը կը հանուի շրջաբերութեան։ Այդ թղթադրամը հանող պանքան իր վճարումներն անով կ'ընէ և սատացողն ալ այն դրամը կը քշէ ուրիշին, որով շրջաբերութիւնը կը դիւրանայ։ Սկիզբէն՝ քիչ մը վստահութիւն կը ներշնչէ, բայց ետքը ո՛չ։ Նախապատիւ կը համարուի հնչուն դրամը, որ հաստատուն արժէք մը ունի և ոչ փոփոխական։ Հարիւր միլիոնի հնչուն դրամ ունենալու համար 101 միլիոնի թղթադրամ կը տրուի, յեսոյ 102, 103, 200, 250, 300 ևն., հնչուն դրամին նուազութեան համեմատ։

Թղթադրամը վճարումի սովորական եղանակը կը կազմէ Աւստրիոյ, Պուլկարիոյ, Իտալիոյ, Բարթուկալի, Ռուսիոյ, Պրէզիլիոյ, Արժանդինի, Ճաբոնի մէջ ևն.։

ԳԵՐԳԻՆ ԳԱՍՍԷ

Զորրորդութիւն.— Դժուարահաճ պահանջատեր. — Դարեր պէտք են. — Զգիկ հաշիւ մը։

Հողը բեղմնաւորող գլխաւոր նիւթերը չորս են.—

Ազոտ
Ասիտ Ֆոսֆորիք
Բոդաս
Կիր

Անցեալ անգամ ըսինք թէ հունձքերուն փոխ առած այս չորս նիւթերը անպատճառ վերադարձնելու է հողին։ Բայց սխալ պիտի ըլլայ կարծել որ այս չորս նիւթերը կարելի է հողին դարձնել ո՛և է կերպով։ Հողը դժուարահաճ պահանջատէր մըն է։ Պէտք է ասկէսանալ որ բոյսերը կարենան օգուտ քաղել։ Հողը բնականօրէն և առանց մարդուն միջամտութեան՝ առատօրէն ունի բեղմնաւորիչ նիւթերը, բայց ա՛նպիսի վիճակի մէջ են անոնք որ չեն կրնար անմիջապէս իւրացուիլ։ Դարեր պէտք են որ օդին, անձրեւին ազդեցութեանը տակ այս նիւթերը կարենան օգտակար ըլլալ բոյսերուն։ Պղտիկ հաշիւ մը ընենք.— Միլլին որգասաւորութեամբ հող մը, առ մէն մի քիլոկրամ, ունի 1 կրամ ազոտ և նոյնքան ասիտ Ֆոսֆորիք, 2 կրամ. բոդաս և շատ աւելի կիր։ Արդ, ենթադրելով որ մշակելի հողը զելով թեւերուն մէջ առաւ և ըսաւ. —ի՛մս է։

Թէեւ շատ արիւն կորանցուցած էր բազմաթիւ վէրքերէն, բայց ոյժ ունեցաւ տունէն դուրս հանելու զայն։

Ցաղթականը դերակոմս Անտրէան էր։ Արման հոգեւարքի պրկումներու մէջ կը գալարուէր, մինչ հակառակորդը իրմէ կը խլէր այն կինը զոր կը սիրէր, որպէս թերեւս ո՛չ ոք սիրած էր իրմէ առաջ։

Ը.

Բարիզի մէջ նոր նոր թաղ մը կայ, ուր 15 կամ 20 տարիէ ի վեր իրենց վրանը հաստատած են երկու որդ ժողովուրդներ, իրարմէ շատ տարբեր, բայց դիպուածին կամ թերեւս ճաշակներու և սովորութիւններու նմանութեան մը հետեւանքով յաճախ իրարու միացած։ Մեր խօսքը այն բազմաթիւ փողոցներուն համար է որոնք ամէն կողմէ կը դիմեն կը յանգին դէպ ի Մօնմարդր և հաւաքաբար կը կոչուին Գրէաս փողոց։ Հոն, այն խոլ արարածները որոնք կը ծնին և կը մեռնին չես գիտեր ո՛ւր, և տասնեակ մը տարիի չափ կը փայլին լուսաւորի մը պէս, — հաճոյքով արբլիռ այն ազջիկները կամ մեղաւորուհիները որոնք իրենց շռայլ մասներուն մէջ հարստութիւններ կը հաւաքեն, ապագան կը զեղչեն կանխաւ և ներկան կը մոխեն, — այս փողոցներուն իւրաքանչիւր տան առաջին ու միջին յարկերը գրաւած էին։ Վերին յարկերը, մանաւանդ անոնք որ դարատափ ունին, յատկացուած են իր ճաշակներով՝ եթէ ոչ իր փարթամութեամբ՝ ազնուապետական այն դասակարգին որ կը կոչուի արուեստագէտներու աշխարհը։ Քիչ տուներ կան, մանաւանդ վերի կողմերը, որ մէկ կամ երկու աշխատանոց չունենան։ Շատ տուներու մէջ կը բնակին արդէն անուանի եղած կամ անուանի ըլլալու ճամբուն մէջ մտած երաժիշտներ կամ բանաստեղծներ որոնք երկաթեայ դարուն ապերախտութենէն կը մխիթարեն ինքզինքին, լիաթոք չընչելով մաքուր օդը որ կը ծփայ երկնքի կապոյտին մէջ։

Արուեստագէտ և մեղաւորուհի, որոնք օրը օրին կ'ապրին, եղբայրաբար լեցուցած են այս նոր քաղաքը, որ 15 տարի առաջ համեստ գաղթավայր մըն էր։ Արդարեւ 1843ին, Պլանշ և Ֆոնդէն—Սէն-Ժորժ փողոցներուն ծայրերը ունենալ 0 մ. 25 թանձրութիւն, կը տեսնուի որ մէկ հէքդար հողը կ'ունենայ 3-4000 քիլօ ազոտ, նոյնչափ ասիտ Ֆոսֆորիք և իբր 6-8000 քիլօ բոդաս։ Այս քանակութիւնները պահանջուածէն շատ աւելի են։ Ինչպէս կ'ըլլայ ուրեմն որ հողին պարունական արգասաւորիչ նիւթերու այսքան առատութիւն մը օգտակար չըլլար բոյսերուն։— Պատճառը սա է որ այս նիւթերը, իրենց գտնուած վիճակին մէջ, անմիջապէս իւրանալի չեն և ամէն տարի իրենց արգասաւորիչ զօրութեան մէկ փոքր մասը միայն մէջտեղ կը հանեն, բոյսերուն բաւելու չափ միայն, բայց ոչ՝ սեղմ հունձքերը սնուցանելու չափ։ Այս փոքրիկ քանակութիւնը արհամարհելի չէ սակայն, միայն թէ տարեշրջանակ մ'ուզէ։ Ուրեմն, եթէ նախորդ հունձքին իւրացուցած անուշիկ նիւթերու քանակութեան հաւասար մաս մը տարուի հողին, արգասաւորութիւնը ա՛չ միայն կը պահուի, այլ կ'աւելնայ, որովհետեւ հո՛ղն ալ իր սեփական ոյժը կը բարդէ արտաքին ոյժին վրայ։

"ԳՈՐԾԻ ԴԱՐԸ,,

ԱՈԹԻՏՈՒՐ ԵՒ ԻՏԻԱԼ

ԹԱՄԱՆԱԿԻՆ ՄԱՐԴԸ

Ըսինք թէ վճառականութեան գիտութիւնը պէտք է բազմի համաչափութիւններու մէջ։ Բայց չկարծուի որ առեւտրական բարձրագոյն ուսուցման յատուկ համալսարաններու բացումը միայն գործի մարդոց շահերուն օգտակար պիտի ըլլայ։ Աւելորդ ընդհանուրին չանն է որ այս բարեփոխումը անհրաժեշտ կը դարձնէ։ «Ժամանակ է որ, կը գրէր ասկէ քանի մը տարի առաջ Մ. Ռուսլ Ֆրարի, ժամանակ է որ փառաւորենք արդիւնաւոր աշխատութիւնը և սովորեցնենք երիտասարդներուն որ ասպարէզներու ազնուապետական հանգամանքը կորսուած է ներկայ դարուն մէջ, որ գործի դարն է։ Բաւակա՞ն է որքան իրը օրինակ առնիք մեզ Ցոյները և Հռոմայեցիները։ Ջանանք ուսումնասիրել Գերմանները։ Բաւակա՞ն է որքան զբաղեցանք դասական հնութիւններով»։

Բնութեան մէկ օրէնքն է որ կենդանի կազմաւորութիւնները պէտք է իրենց միջավայրին պատշաճին։ Արդ, ինչպէս կը հատատէր Տօդ. Պորտիէ «Կեանք» խորագրով իր գիրքին եզրակացութեան մէջ, «ամէն բան փոխուած է մեր շուրջը և մենք՝ ուղղի տեսակետով՝ կը գտնուինք այն պայմանին մէջ ուր պիտի ըլլային ծաղիկները երբ երկրի մը կլիման փոխուէր։ Իրենց նախահայրերուն առեւտրական տեսակետով գործելու եղանակը իւրացնողները չեն կրնար ապարդիւն վրայ մնալ։ Անոնք միայն առեւտուրի մէջ կը յաղթանակեն որոնք գիտեն բարեշրջուիլ, նոր միջավայրի մը պատշաճիլ»։ Սօլվէյի ընկերաքանակ կամաւորին տնօրէնը և Պրիւսէլի համալսարանին բրոֆէսսորը, Մ. Իմիլ Վաքսվէլէր, սա գեղեցիկ տողերը գրած է. «Տնտեսական գիտութեան տարածումը ամենեւին չի վարեր իսկայնոտողջ և կենդանարար փթթումը։ Համոզուինք որ, երկրի մը համար, առեւտրական շահագործութիւնը հարստութեան տեսակն աղբիւր մը չէ և թէ արտադրութիւնը միայն կ'սահեցնէ արտեսական բո՛ւն զօրութիւնը։ Վերջապէս, փոխենք մեր առեւտրական արդի ըմբռնումը որ շատ անգամ հաղա չէ ձեռներեցութեան ոգիին հետ։

Այսպէս միայն, ժողովուրդները առեւտրական նոր հանգրուանի մը պիտի անցնին անվտանգ»։

ԲԱՄԲԱԿԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Գահիրէէն Հոկտ. 5 թիւով կը գրէ մեզ Գ. Կ. Տարկանեան էֆէնտի. —

Տեղական թերթերու միոյն թղթակիցը, որուն կանխատեսութիւնները յաճախ իրականացած են, Դարպիյէ գաւառէն հետեւեալը կը հաղորդէ.

«Սեպտ. ամսոյ մէջ իմ առած տեղեկութիւններէս ի վեր տարօրինակ փոփոխութիւններ կը նշմարեմ բերքերուն մէջ։ Պէհէրա, և Դարպիյէ գաւառներուն մէջ ըրած պատյտներուս միջոցին սա եզրակացութեան հասայ թէ հակառակ այս վերջին օրերուս մէջ տիրող տաքին, չատ մը տունկերու պտղները դեռ բացուած չեն, որմէ կը հետեւի թէ այս տարուան բերքը անցեալ տարուան բերքէն նուազ պիտի ըլլայ։

«Երկրագործները այս երեւոյթը կը վերագրեն ցողին ու խանութեան, կամ բամբակի որդերը պատճառ կը բռնեն։ Ըստ իս, այդ չէ բուն պատճառը, քանզի միեւնոյն բերքերուն մէջ կան տունկեր որոնք կատարեալ աճեցման մէջ են. ասկէ կը հետեւի ուրեմն թէ ատոր բուն պատճառը դանդաղկոտ ցանքն է և կամ խնամոց պակասութիւն։

«Նոյնպէս հաւատի է թէ հունտերը հանուած (égrené) բամբակի այս տարուան բերքը անցեալ տարուընէ 2—3 % աւելի պակաս է, ու ասկէ գոյացած բացը կը հաշուուի մօտ 25,000 քանթար։»

ԱՈԹԻՏՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐՍԻՆԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻՆ ՎՐԱՅ

Արմտիքի հրապարակին նախորդ հանդարտութիւնը վերջ գտնելով, յանկարծ գիներու զգալի բարձրացում մը և տենդատ գործունէութիւն մը յաջորդեցին։ 30-40%ի բարձրացում եղաւ մանաւանդ վարսակի վրայ որուն հունձքը շատ ընտիր եղած է այս տարի։ Իրարու ետեւէ շոգենաւեր բեռցուեցան Լոնտոնի, Լիվրբուլի, Ռոտերտամի և Համպուրկի համար։ Ամերիկայէ եկած լուրերուն վրայ, ցորենին գինն ալ բարձրացաւ և շատ տարիներէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, ամերիկեան քանակութեամբ ցորեն արտածուեցաւ Անգլիա, Համպուրկ, Անվերս։ Դիտելի է որ ցորենին տեսակը բաւական միջակ է, թէեւ ասիկա արգելք մը եղած չէ անոր սպառումին։ Այս մեծաքանակ առաքումներուն հետեւանքով, մերթը գրեթէ սպառած է և արտիքի եղանակը արդէն վերջացած է հոն, երբ տակաւին նոր կ'սկսի Ռուսիոյ և Եւրոպայի մէջ։ Պատճառներէն մին սա է որ գիւղացի և վաճառական կ'ուզեն ձեռքէ հանել իրենց ցորենն ու վարսակը, որպէսզի չուշմայի և բամբակի մշակութեան սկսին։ Ամառնային այս բերքերուն հունձքը, մանաւանդ բամբակինը, շատ ազէկ է այս տարի։ Բամբակին արտադրութիւնը միջին հաշուով 40,000 հակ է կ'ըսուի, իւրաքանչիւրը 200 քիլօնոց և չուշմայինը 4-5 միլիոն քիլօ։ Օխան կ'արժէ 90-92 փր., Օսմ. ոսկին 124էն։ Իսկ բամբակին 4 օխան 30-31 դրշ.ի գնող կայ։ Այս առթիւ աւելորդ չէ յիշել շատ կարեւոր ձեռնարկութիւն մը, որուն պիտի սկսուի, այն է Ատանայի դաշտին առգումը։

[Թրանս. Առեւտրական Սենեկի թերթեն]

ՍԻՄՈՆ ԶԷՕՄԼԷՐՃԵԱՆ

հագիւ չինուած էին և տունները հոս հոն ցանցուած էին, գրէթէ առանց կարգի, ինչպէս ոչխարներու հօտ մը՝ բլուրի մը կողին վրայ։

Բիկալ և Ֆոնդէն փողոցներուն միջեւ, նոյն այն տեղը ուր յետոյ Տիւբէրրէ փողոցը չինուեցաւ, կը բարձրանար խոշոր տուն մը ուր արուեստագէտներու գաղթականութիւն մը իր երդիքը հաստատած էր։

Արդ, 1843 տարւոյ Բարեկենդանի երեքշաբթիէն չորեքշաբթի լուսնալուս գիշերը, այս տան չորրորդ յարկը լոյսերու մէջ կը շողար և կիսաբաց պատուհաններէն,— վասն զի օդը Ապրիլի գիշերուան մը պէս գաղջ էր, թէեւ հագիւ Մարտի սկիզբներն էր տակաւին,— աղմկալի և զուարթ ձայներ և մոլեգին Թոլէյի մը ժխորը կը լսուէին։ Տաղանդաւոր նկարիչ մը, Թոլ Լորա որ հարստութիւն և համբաւ միանգամայն շահած էր, կուտար մին այն երեկոյթներէն որոնք իրենց արտառոցութիւնովը կը փայլին։ Արուեստագէտին ընդարձակ ոչխատանոցը վերածուած էր պարարահի և յարակից դարպասափը՝ պարտէզի։ Պարահանդէսը դիմակաւոր էր։

Հրաւիրեալներուն մէջ կային արուեստագէտներ, գրական մարդիկ, քանիքի չհայլ զաւակներ, պաշտօնատներ, փոխանակագրի միջնորդներ, ծուանի պանքէռ մը ևն.։ Կիները կը պատկանէին թատրոնի և կիսաշխարհիկ դասակարգին։ Պատմական տարազի պարտաւորիչ էր, և ամենքն ալ յարգած էին այս պայմանը։

Գ.

Արդ, մինչ կը պարէին ոչխատանոցին մէջ, քանի մը չրջագայողներ մեկուսացած էին դարատափին վրայ և հոն կը դիմագրաւէին գիշերուան զով օդին և ցուրտ ու թափանցիկ անդրեի մը առաջին կաթիլներուն։

Ժամը իրիկուան 11 էր։ Անոնցմէ մին թեւը գրած էր պաշտգամին բազրիքին վրայ և վար կը նայէր տխրօրէն, մինչ վալսը ատեն ատեն իր զգլխիչ ու ողբագին ձայները կը ղրկէր իրեն։ Սեւեռ հագած ու դիմակ դրած այս մարդը որ Մարի Սդիւարդի ատենուան ազնուականի մը տարազը կը ներկայացնէր, բարձրահասակ էր և տակաւին երիտասարդ կ'երեւար։

(Շարունակելի)

ՔՐԷՏԻ ՖՈՆՍԻԷ ԷԺԻԲԻՒԷՆ

240րդ Վիճակահանութիւն
3 % տոկոսաւոր պարտաթուղթերու
(1886ին հրապարակ հանուած)
15 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1904

302,352 թիւր 100,000 Ֆր. ստանած է
Իսկ հետեւեալ 25 թիւերը չանած են
1000ական ֆրանք.

734	70186	214150	254386	288515
12845	127391	222869	260489	322231
22434	142895	237703	267781	368969
33280	152909	245998	279751	370573
54701	154751	250207	285397	388356

19րդ Վիճակահանութիւն
3 % պարզեւաւոր պարտաթուղթերու
(1903ին հրապարակ հանուած)
15 ՀՈԿՏ. 1904

708,096 թիւր 100,000 Ֆր. ստանած է
Իսկ հետեւեալ 25 թիւերը չանած են
1000ական ֆրանք.

429845	473820	513240	582981	698989
449745	494896	537948	614395	711346
451629	498645	539340	640758	785101
454198	505780	542952	683015	788168
470341	513015	573060	683885	793517

Վճարումները պիտի կատարուին Նոյեմբեր 1էն սկսեալ (Ն. Տ.) Գահիրէի մէջ ընկերութեան կեդրոնատեղիէն և Պոլսոյ, Իզմիրի ու Աղեքսանդրիոյ մէջ Քրէտի Լիոնէի կողմէ։

ԳՕՄԻՍԻՕՆԷՐ ՄԱՌԹԷՐ ԱԴԱՄԵԱՆ

Իսա մօտէն և փոքրով ալ տեսած ըլլալուս, թէ՝ գաւառները կամ այլուր, շատ մը վաճառականներ, ըրած գործերնէն միշտ վնաս կ'ընեն, կամ շատ քիչ շահ ընելով բաւական յուսալի մարդիկ չեն ունենար, լոկ՝ կեդրոնին մէջ վստահելի եւ ուղղամիտ մարդ մը չունենալնուն համար։ Ինչպէս շատ մը երիտասարդներ մէկ մէկ մասնագիտութեան կը նուիրուին, եւ ալ որոշեցի պահանջուած ուղղամիտ յանձնակատար ըլլալ։

Գաւառէն Պոլիս եկայ և յանձնակատարվաճառական մեծահարգ ասնմը մէջ 5/6 տարի պաշտօնավարեցի, առ ի փորձառութիւն։

Այժմ, ներածելի և արտածելի ամէն տեսակ ապրանաց յանձնակատարութեամբ կ'զբաղիմ, և ինծի սկզբունք ընտրած եմ, ամէն վաճառականի վստահելի մարդն ըլլալ։

Ինծի հետ գործ ընողներէն ով որ, գործառնութեանցս մէջ. ուղղամտութեան հակառակ ամենափոքրիկ ընթացք մը տեսնէ, իբր պատուոյ տուգանք՝ պարտաւոր պիտի ըլլամ հրապարակաւ խոստովանելու և 10 ոսկի հատուցանելու ազգային հիւանդանոցին։

Ինծի հետ գործ ընել փափաքողներուն յապահովութիւն Բանկեներմանի կամ ի հարկին երաշխաւորի համար, պատրաստ եմ, հրապարակին վրայ բարձր անձնաւորութիւններ ցոյց տալ։

Փոքրի փուլը ներփակուած ամէն գործի նամակ պատասխանելի է։

6—12 Հասցէ
Գումիսիօնէր Մառթեր Ադամեան
Կ. Պոլիս Մահմուտիյէ խան թիւ 31

Տէր եւ Տնօրէն
ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ Ֆ. ԳԱՑՄԷՐԵԱՆ

ԲՕՆՍՈՆ ՏԻՒ ԹԷՐԱՅԼ

ՌՕՔԱՆՊՕԼ

ԲԱՐԻԶԵԱՆ ՄԵԾ ՏՈՒԱՄ

ԹԱՐԴՄ.
ԳԻՐԱՅՐ ՅԻՐԱՆԱՑԻ

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Է.

Զէնքին բերանը հանդիպեցաւ Արման դաշոյնին պատեանին և հարուածը վրիպեցաւ։ Այն ատեն երկու ոսոխները զիրար գրկեցին, օձերու պէս իրարու փաթթուեցան և սկսան իրարու զարնել կատաղաբար։ Մարթա նուազած էր և այս ահաւոր պայքարէն քանի մը քայլ անդին, անշարժ պառկած էր գետնին։ Իսպանիա ամէն ատեն հայրենիքը եղած է գիշերային տառմներու և դաշոյնի հարուածներու։ Ան տեղացիներուն հոգը անգամ չէ երբ սպանութիւն մը կամ առեւանգութիւն մը տեղի ունենայ։ Փողոցին բնակիչները լսեցին երկու կռուողներուն կատաղի ճիչերը, բայց խսեմութիւն տեսեցին չխառնուիլ և իւրաքանչիւր Դրագդէվերցի իր տունէն դուրս չելաւ ինքնիրեն ըսելով.

—Կ'երեւայ թէ գեղանի Ֆրանսուհին երկու սիրահար ունի որոնք իրարու հետ կը կռուին։ Թո՛ղ կռուին, մեզի ի՞նչ։

Երբեք պայքար մը աւելի մոլեգին ու աւելի վայրագ չեղաւ քան պայքարը այս երկու մարդոց որոնք դաշոյնով կը կռուէին իրարու հետ և որոնց արիւնը առատօրէն կը հոսէր։

Քանի մը վայրկեանի չափ, իրենց ոտքերը բակին սալաքարերուն զարկին գիրկընդխառն և զիրար քաշկռտեցին երկու սղոսներու պէս։ Յետոյ կանգ առին ուժասպառ, դողդոջեցին և գետինը գլորեցան միասին։ Բայց անոնցմէ մին ելաւ, ինքզինքն ազատեց հակառակորդին գրկախառնումէն և վերջին հարուած մը տուաւ անոր կոկորդին։ Պարտեալը խուլ ճիչ մը արձակեց և առատ արիւն փսխեց։ Միւսը յաղթական բացագանչութիւն մը արձակեց և նուազած Մարթայի մօտ վազեցաւ։

Զելով թեւերուն մէջ առաւ և ըսաւ. —ի՛մս է։

Թէեւ շատ արիւն կորանցուցած էր բազմաթիւ վէրքերէն, բայց ոյժ ունեցաւ տունէն դուրս հանելու զայն։

Ցաղթականը դերակոմս Անտրէան էր։ Արման հոգեւարքի պրկումներու մէջ կը գալարուէր, մինչ հակառակորդը իրմէ կը խլէր այն կինը զոր կը սիրէր, որպէս թերեւս ո՛չ ոք սիրած էր իրմէ առաջ։

Ը.

Բարիզի մէջ նոր նոր թաղ մը կայ, ուր 15 կամ 20 տարիէ ի վեր իրենց վրանը հաստատած են երկու որդ ժողովուրդներ, իրարմէ շատ տարբեր, բայց դիպուածին կամ թերեւս ճաշակներու և սովորութիւններու նմանութեան մը հետեւանքով յաճախ իրարու միացած։ Մեր խօսքը այն բազմաթիւ փողոցներուն համար է որոնք ամէն կողմէ կը դիմեն կը յանգին դէպ ի Մօնմարդր և հաւաքաբար կը կոչուին Գրէաս փողոց։ Հոն, այն խոլ արարածները որոնք կը ծնին և կը մեռնին չես գիտեր ո՛ւր, և տասնեակ մը տարիի չափ կը փայլին լուսաւորի մը պէս, — հաճոյքով արբլիռ այն ազջիկները կամ մեղաւորուհիները որոնք իրենց շռայլ մասներուն մէջ հարստութիւններ կը հաւաքեն, ապագան կը զեղչեն կանխաւ և ներկան կը մոխեն, — այս փողոցներուն իւրաքանչիւր տան առաջին ու միջին յարկերը գրաւած էին։ Վերին յարկերը, մանաւանդ անոնք որ դարատափ ունին, յատկացուած են իր ճաշակներով՝ եթէ ոչ իր փարթամութեամբ՝ ազնուապետական այն դասակարգին որ կը կոչուի արուեստագէտներու աշխարհը։ Քիչ տուներ կան, մանաւանդ վերի կողմերը, որ մէկ կամ երկու աշխատանոց չունենան։ Շատ տուներու մէջ կը բնակին արդէն անուանի եղած կամ անուանի ըլլալու ճամբուն մէջ մտած երաժիշտներ կամ բանաստեղծներ որոնք երկաթեայ դարուն ապերախտութենէն կը մխիթարեն ինքզինքին, լիաթոք չընչելով մաքուր օդը որ կը ծփայ երկնքի կապոյտին մէջ։

Արուեստագէտ և մեղաւորուհի, որոնք օրը օրին կ'ապրին, եղբայրաբար լեցուցած են այս նոր քաղաքը, որ 15 տարի առաջ համեստ գաղթավայր մը էր։ Արդարեւ 1843ին, Պլանշ և Ֆոնդէն—Սէն-Ժորժ փողոցներուն ծայրերը